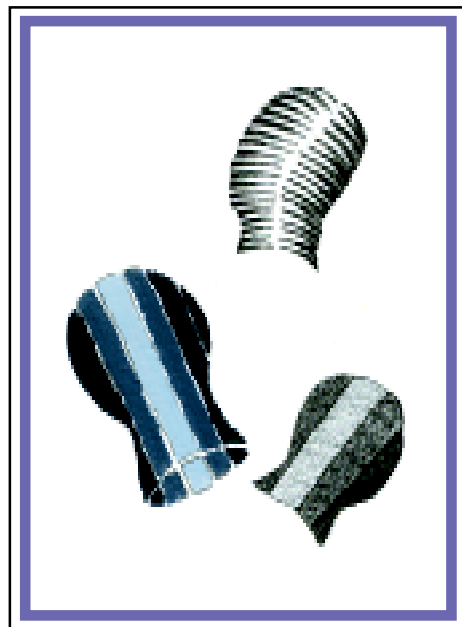

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO 9.

Antoni Mestre: "Viatges i viatgers a la fi de segle".

Jon Kortazar: "La literatura basca, ara".

Vicent Berenguer: "Vicent Andrés i Estellés, totes les coses com la llum del dia".

Felip Tobar: "La Biblioteca Atxaga".

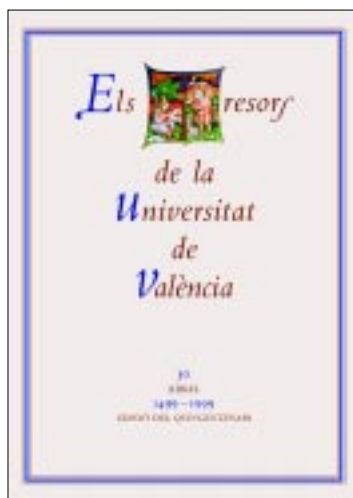
Vicent Raga: "Isaiah Berlin, eriçó i rabosa".

Manuel Serra: "El pensament biològic d'Ernst Mayr".

Entrevista a Vicent S. Olmos: "Afers se centra en un intent de normalitzar".

Pàgines centrals dedicades a Jesús Moncada.

LLIBRE RECOMANAT:

Els tresors
de la Universitat de València
Publicacions de la Universitat
de València,
1999.

CARÀCTERS

núm. 9.

Edita:

Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Coordinació:

Vicent Alonso, Gustau Muñoz,
Francesc Pérez Moragón, Fèlip Tobar

Col·laboradors:

Pasqual Alapont, Rafael Alemany,
Enric Balaguer, Carme Barceló,
Josep Lluís Barona, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Josep Lluís Blasco,
Emèrit Bono, Francesc Calafat,
Ferran Carbó, Enric Casaban,
Emili Casanova, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Antoni Ferrando, Josep Franco,
Antoni Furió, Ferran Garcia Oliver,
Lluís Gimeno, Marc Granell,
Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Ramon Lapiedra,
Gemma Lluch, Josep Lozano,
Josep Martines, Tomàs Martínez,
Josep Martínez Bisbal, Lluís Meseguer,
Isabel Morant, Vicent Olmos,
Manel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Joan Ponsoda, Eugeni Portela,
Vicent Raga, Ramon Rosselló,
Pedro Ruiz Torres, Vicent Salvador,
Vicent Simbor, Enric Sòria,
Ferran Torrent, Pau Viciano,
Rafael Xambó.

Redacció:

Av. Blasco Ibàñez, 32
46010 València
Telèfon: 96 386 40 90
Fax: 96 386 44 93
E-mail: Vicent.Alonso@uv.es

Il·lustracions d'aquest número:

Enric Banyuls

Distribució:

Gea llibres, tel. 96 158 03 11
La Terra, tel. 96 511 01 92
Triangle, tel. 93 265 18 21

Impressió:

Impremta Palàcios, Sueca.

P.V.P.: 500 pessetes

ISSN: 1132-7820

Dipòsit legal: V. 3755-1997

LLIBRE RECOMANAT:

Tierra sin pan
Luis Buñuel y los nuevos caminos
de las vanguardias

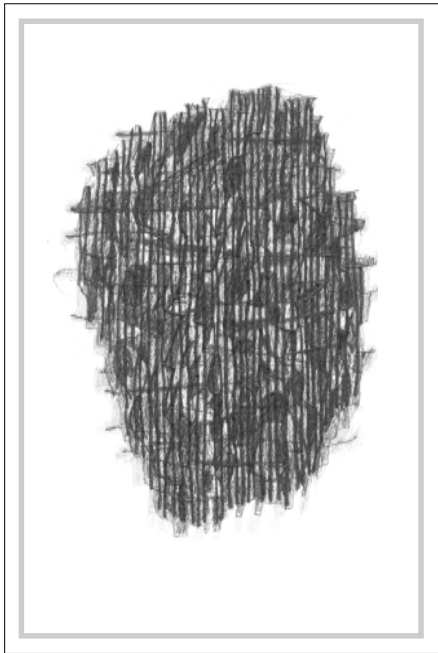
IVAM,

1999.

Enric Banyuls ha nascut a Corbera el 1954. Ha fet diverses exposicions en el seu espai immediat, la Ribera i la ciutat de València. Ell mateix es considera de formació abstracta, bé que també, conjunturalment, ha cultivat el realisme més o menys adjectivat. Després d'algunes provatures tècniques inicials, ha reincidit els últims anys en el tradicional oli sobre llenç. La sèrie en què ara treballa, valorant la matèria i sense utilitzar pràcticament el color —negres i grisos sobre blanc—, ha pres com a tema central el pa.

Fet a la Ribera del Xúquer.

De Tahití a Belgrad passant per Tamarit: viatges i viatgers a la fi de segle

Podria afirmar-se rotundament que el romanticisme i l'exotisme signifiquen, per a la literatura de viatges actual, el precedent immediat del gènere o almenys l'etapa més influent, si bé és cert que cal retrocedir una mica més, fins al segle XVIII, i valorar l'aportació de les obres dels viatgers il·lustrats. Aquests concebien el viatge com una font de coneixement i de formació intel·lectual per terres europees, especialment Itàlia i Grècia, considerades bressol de la cultura occidental. Els viatgers romàntics, més tard, cercaran el saber, però l'interior, no l'arqueològic. Per a ells, el viatge real constitueix, per damunt de tot, una recerca d'ells mateixos. Aquest deler de retrobar-se amb el jo propi persistirà en gran mesura i, si es vol, amb matisos, en els viatgers del segle XX. Els viatges exòtics són, en el fons, una derivació dels romàntics. Els viatgers que els emprenen també tracten d'evadir-se de l'entorn a la percaça d'aventures i de la renovació espiritual amb el descobriment de cultures primitives no contaminades per la societat occidental, és a dir, ni més ni menys que el paradís terrenal. Aquest paradís de bellesa natural exuberant poblat per cultures primitives, que simbolitza els orígens de la humanitat, es localitza a Oceania o les mars del Sud, com va popularitzar Robert Louis Stevenson.

Per tant, els viatgers i els viatges del segle XX hereten tot el bagatge de mites, tò-

pics, significats i concepcions que el romanticisme i l'exotisme havien creat. Però els qüestionen, els matisen, els rebutgen i, en general, els reformulen. El motiu més evident d'aquesta reacció rau en les transformacions de la societat en un sistema tecnocràtic, de comunicacions globals, industrialitzat, burocràtic, que no permet materialitzar la idea d'edèn com abans es concebia. Ras i curt: el paradís terrenal no existeix. Josep M. de Sagarra ho testimonia així en *La ruta blava*, fruit de la seua estada a Tahití i Borabora el 1937. Els escriptors viatgers descobreixen que l'existència d'unes illes amb uns paisatges esplendorosos, amb una gent bellíssima, innocent i pacífica, és tan sols una llegenda ideada per la literatura, el cinema i la pintura que alimentava la fantasia dels occidentals. Així, els escriptors de llibres de viatges d'ara no sols reaccionen contra el romanticisme i l'exotisme sinó contra el turisme o viatge de masses, que n'ha incorporat tota la imatgeria estereotipada i idealitzada en les guies. I, a més, l'ensenyament principal dels viatgers romàntics, l'obtenció d'una experiència singular que aporte algun tipus de canvi personal, és impossible en els viatges programats i en sèrie de l'empresa turística.

Si més no, els escriptors es mostren conscients dels perills que comporta deixar-se seduir per les quimeres romàntiques i pels paradisos artificials de les aventures exòtiques. Aquest seria el cas de Josep Piera, els llibres de viatges del qual revelen influències òbvies de la visió romàntica del viatge literari, tot i que l'escriptor pretenga distanciar-se'n. Al llarg de tota la producció narrativa de l'autor, especialitzada en aquest gènere, el Mediterrani simbolitza l'origen de la civilització: viatjar per les terres que el configuren significa descobrir les arrels de la seua cultura i, per extensió, els inicis de la vida pròpia: la infantesa. Així, estableix un paral·lelisme entre el passat històric i el passat personal, ambdós idealitzats. En les seues obres, s'observa, doncs, el retorn als orígens històrics i individuals que preconitzaven els romàntics. Per a l'escriptor valencià, com per als romàntics, un viatge exterior n'entranya un d'interior a les profunditats de l'ésser propi. Gràcies al viatge literari, es pot dir que Josep Piera reconstrueix l'espai cultural, històric i mític del vell Mediterrani.

De manera semblant, els aventurers moderns hereten l'esperit dels viatges romàntic i exòtic com a recerca d'allò que és extraordinari (en sentit literal) per combatre la rutina i la monotonia de la vida quotidiana amb peripècies autèntiques i arriscades. Es tracta d'obres que narren expedicions a l'Everest, l'Himàlaia o els Andes, llocs recòndits de gran bellesa natural i allunyats del circuit turístic convencional. A més, aquest tipus de viatges està estretament associat a pràctiques i valors socials moderns com l'esport i l'ecologia. En aquesta línia, també es troben els viatges que utilitzen un mitjà de transport rudimentari com ara la bicicleta o viatges a peu i que determina, sens dubte, unes vivències força peculiars (Gabriel Pernau, *A la Xina amb bicicleta*, 1997). Relacionats amb els viatges exòtics, hi ha els viatges a cultures primitives o, almenys, no occidentals (Sud-Amèrica, Àfrica, l'Índia, Xina), malgrat que els viatgers no s'hi desplacen a la recerca del paradís sinó que el seu interès és conèixer altres formes de vida. De fet, alguns escriptors sovint són antropòlegs o especialistes en alguna matèria vinculada a aquests indrets. Des d'aquest punt de vista, s'assemblen al viatge dels il·lustrats com a coneixement dels altres.

D'altra banda, durant aquest segle sorgeixen models de viatges radicalment *antiromàntics* i *antiexòtics* que podrien definir-se com a viatges de la quotidiani-

tat. Així ho insinuava ja Sagarra en les últimes línies de *La ruta blava*, quan tornava a Europa després del seu periple oceànic i es disposava a abraçar la rutina diària, intentant valorar els ingredients d'aventura que conté. L'escriptor, d'aquesta manera, acaba acceptant-se i acceptant la seua realitat per més miserable i mediocre que siga, sobretot en el context bèl·lic d'aleshores. Es tracta de mirar la vida monòtona amb l'excitació d'un viatge romàntic o exòtic però amb un enfocament del tot antiidealista. Dins d'aquest grup de viatges, hi ha aquells en què els espais amb prestigi cultural i històric se substitueixen pels centres més representatius de la societat urbana actual, però desproveïts de reputació: els aeroports, els magatzems, les autopistes, els supermercats, les fàbriques (Josep M. Espinàs, *Viatge pels Grans Magatzems*, 1993). També hi ha viatgers que ixen de les ciutats i s'encaminen a zones de la perifèria cultural i social, normalment comarques rurals, on es desplacen perquè no els passe res, com deia Cela a propòsit del seu *Viaje a La Alcarria*. Aquesta tendència es perfila visiblement en els llibres de viatges de Josep M. Espinàs. L'obra d'aquest autor es relaciona força amb la modalitat de l'excursió, ja que el viatge dura pocs dies i es fa a peu, la destinació és pròxima a l'origen (el Priorat, la Llitera, la Segarra) i l'objectiu, conèixer la comarca (paisatge, poblacions, gent) que, per a l'autor, disposa d'un interès natural, cultural i lingüístic que caracteritza, d'altra banda, l'excursionisme català des del segle passat. Els llibres de viatges d'Espinàs es vinculen, en l'origen, amb els que van publicar els novel·listes socials espanyols dels anys seixanta. Constitueixen obres amb un valor eminentment testimonial, fruit del compromís social dels autors amb la situació política i social de l'època, que relaten viatges a zones marginals de la geografia espanyola. Per acabar aquest viatge per la literatura, cal remarcar que l'oposició al romanticisme i a l'exotisme es palesa, de la manera més contundent, en obres interessades a narrar experiències de viatges a països immersos en guerres (Josep M. Palau, *Geografia impertinent*, 1998). Aquesta mena d'obres són el retrat de la rereguarda que no ensenyen els mitjans de comunicació, les misèries i no les meravelles del món. Probablement, per damunt de tanta diversitat, l'únic element comú que comparteixen els llibres de viatges més recents és la recerca, tan romàntica malgrat tot, d'una experiència personal singular i irrepetible, transcendent.

La recuperació d'un llibre emblemàtic

Joaquim FERRER
Francesc Layret (1880-1920)
Afers, Catarroja-Barcelona, 1999
213 pp.

La reedició d'aquesta biografia del polític republicà i advocat sindicalista Francesc Layret (Barcelona, 1880-1920) té un interès, ara i ací, que va més enllà de les virtuts intrínseques de l'obra. La recuperació d'un dels llibres més emblemàtics que sobre els líders obrers del primer terç del segle XX aparegueren durant la dècada dels setanta evidencia, d'una banda, la necessitat de reprendre una línia d'investigació similar (naturalment, amb un bagatge metodològic, documental i bibliogràfic actualitzat), i, d'altra banda, serveix també per remarcar l'existència d'una importantíssima tradició política que ha sabut fondre en una mateixa proposta dues de les grans constants d'aquest segle que ara finalitza: la reivindicació social i la reivindicació nacional. Efectivament, F. Layret és un dels exponents contemporanis més clars —conjuntament amb els seus amics S. Seguí (el 'Noi del Sucre') i L. Companys, i d'altres dirigents esquerrans com A. Nin, J. Comorera, J. Peiró o R. Campalans— d'aquesta línia política. Impulsor de diferents partits republicans catalanistes d'esquerra, advocat de sindicalistes en moments de gran tensió social i periodista compromès, Layret sacrificà la pròpia vida en la defensa de les seves conviccions (com Seguí, com Companys, com Nin, com Comorera, com Peiró...), ja que fou assassinat al carrer pels pistolers del "Sindicat Lliure" (organitzat per la patronal i el governador civil de Barcelona, S. Martínez Anido) quan intentava evitar la deportació d'un grup de líders obrers a Maó. Precisament en uns moments en què havia començat a treballar, amb Seguí i Companys, en l'organització d'un partit obrer que volia recollir l'expectativa internacional de canvi social creada per la revolució soviètica. El seu enterrament fou un acte massiu, però la guàrdia civil va carregar contra la gentada quan el seguici intentà passar per la Rambla i aconseguí que només quedessin al carrer els quatre treballadors que duïen el taüt (unes fotografies dels fets són a la contraportada de la present edició).

El llibre, publicat per primera vegada l'any 1971, manté bona part de l'atractiu que te-

nia quan va aparèixer. D'entrada, és encara avui la biografia més completa que existeix sobre un personatge fascinant (que, recordem-ho, s'arribà a convertir, poc temps després de l'aparició de l'obra de Ferrer, en el protagonista d'una peça teatral d'èxit, *Prengutes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya*, de M. A. Capmany i X. Romeu). Però, a més a més, l'estudi aconsegueix anar més enllà de la crònica convencional d'una trajectòria personal per tal d'endinsar-se en els avatars polítics i socials de finals del segle XIX i principis del XX. Així, especialment en els primers capítols i en els esdeveniments de més transcendència, el context històric arriba a esdevenir el veritable protagonista. Malgrat el final tràgic de Layret, la principal conclusió del llibre de Ferrer, lluny de caure en el pessimisme o l'escepticisme, manté una posició esperançada i vigilant: "La lliçó és clara; al capdevall, la raó s'obre camí, però també cal saber que la injustícia reneix amb formes noves, però amb la mateixa voluntat marginadora".

Aquesta tercera edició s'ha vist enriquida per una nova introducció de l'autor sobre la vigència de Layret i els mòbils que el van dur a escriure el seu treball. En aquest darrer sentit, Ferrer insisteix en què ell volia remarcar l'existència d'un "pensament polític profundament català que pretenia relligar-se i representar les aspiracions dels treballadors", i, d'aquesta manera, contestar les tesis dels qui defensaven que la vida política de l'època havia estat totalment ocupada pel catalanisme conservador. La referència a Jordi Solé Tura i al seu llibre *Catalanisme i revolució burgesa* (1967) és ben clara, encara que no sigui explícita. Així, Ferrer s'alinea amb els defensors de l'existència d'un catalanisme d'inequívoc caràcter popular al llarg de tota la contemporaneïtat, tesi avalada per Angel Carmona, Josep Benet o, posteriorment, Josep Termes.

En aquesta reedició també s'inclou un pròleg del dirigent sindical Josep M. Alvarez, on s'insisteix en la necessitat que tot el patrimoni que representa Layret i els dirigents obrers contemporanis sigui conegut pel gran públic. D'acord amb aquesta orientació, Alvarez explica les gestions infructuoses que el seu sindicat, la UGT, féu l'any 1997 per tal de localitzar la tomba de Layret i que culminaren amb l'erecció d'un monòlit a la seva memòria al mateix cementiri barceloní. Un testimoni d'homenatge que s'afegeix al monument erigit als anys trenta a la plaça Goya de Barcelona, obra de Frederic Marès, que fou desmuntat durant el franquisme i restituint modernament al seu emplaçament original.

Entrevista

a Vicent S. Olmos:

«Afers se centra en un intent de normalitzar»

— Quin va ser l'origen de l'editorial Afers?

— La idea va sorgir a finals de 1984, amb motiu d'un congrés d'història que fèiem una colla d'amics entre els quals hi havia Cristòfor Aguado i Joan Iborra. El president honorari d'aquell congrés va ser Joan Fuster, i l'«efectiu» va ser Sebastià García Martínez. Es deia «Simposi d'Història de l'Horta-Albufera». La Diputació de València ens havia promès que n'editaria les actes, però després, per qüestions polítiques, no ho va fer. Aleshores vam decidir que les publicariem nosaltres. I vam crear la revista, que en principi només va eixir per editar aquelles actes i amb vocació comarcal. El context era molt propici: feia poc havia eixit la revista *Ullal* a la Safor, impulsada per Ferran Garcia-Oliver, i també els *Quaderns de Sueca*, impulsats per Antoni Furió i Pepa Cortés. Hi havia interès per la situació política, per la història del país, per analitzar-la... A partir del número 2, vam perdre la vocació comarcal i ja vam voler ser una revista «normal». I normal no volia dir només publicar articles sobre el nostre àmbit lingüístic, sinó també estudis en català que tingueren interès tant per als lectors en català com per als lectors en qualsevol llengua. De la mateixa manera que hem fet revistes sobre la Guerra Civil, n'hem fet sobre Ausiàs March i ara n'eixirà una sobre història de dones i feminisme amb articles de gent americana, anglesa i alemanya. I estem preparant un número sobre la Caiguda del Mur, ara que en fa deu anys, amb col·laboracions de professors alemanys. Tot se centra en aquest intent de normalitzar, amb el qual ja hem arribat al número 34.

— I quin és l'origen de l'altra revista, *El Contemporani*, i en què es diferencia d'aquesta?

— *El Contemporani* té un altre perfil. Va eixir bàsicament gràcies a certs contactes entre gent d'ací i de Barcelona. Concretament gràcies al contacte amb Agustí Colomines, que és un dels socis de l'editorial i que treballa a Barcelona com a professor universitari. La revista té un format més gran, té un altre tipus de presentació i un estil més «d'intervenció». Tot i que també té un apartat amb articles més o menys d'investigació, la majoria són «intervencions», és a dir, textos amb la intenció d'opinar, d'incidir, d'entrar en el debat

polític i social. Des d'aquest punt de vista és tota una altra revista, i jo crec que totes dues es complementen: *Afers* és la investigació pura i dura, amb moltes notes a peu de pàgina, mentre que *El Contemporani* té un format més gran, amb menys pàgines i amb interessos més variats (s'hi parla de literatura, de pintura, d'història, etc).

— I no creus que la revista *L'Espill* (segona època, coeditada per Publicacions de la Universitat de València i Tres i Quatre) us pot fer la competència?

Vicent S. Olmos i Tamarit (*Catarroja, 1954*) és llicenciat en Història Moderna, però se'l coneix més per ser el màxim responsable d'*Afers*. Sota aquest segell s'han editat les revistes *Afers*. Fulls de recerca i pensament, pionera en la historiografia valenciana sobre l'Edat Moderna, i la més recent *El Contemporani*, centrada en la reflexió sobre el present. Personalment, Olmos és autor de llibres com *Els fonaments de l'Horta-Albufera contemporània (1982)* o, en col·laboració amb Antoni Quiles, *Administradors i administrats: introducció a l'economia i a la societat de la Catarroja del Sis-cents (1652-1658) (1987)*. Fa poc que ha enllestit, juntament amb Agustí Colomines, l'edició i l'estudi introductor de l'obra *Les raons del passat. Tendències historiogràfiques actuals (1998)*. I actualment està preparant, en col·laboració amb Ramon Ramon, l'edició i l'estudi d'un llibre d'ajudar a ben morir del segle XVII.

— *L'Espill* no té res a veure amb *Afers*, que és una revista d'investigació, però sí que té alguns punts de contacte amb *El Contemporani*. Això és veritat, però jo no crec que per això ja hi haja competència: n'hi hauria si el nombre de revistes com aquestes fora de quinze o de vint; però, així, no n'hi ha. La gent que té interès en aquests temes se les comprarà totes dues. El problema és que hi ha poca gent que s'hi interessa. Jo crec que publicacions com *L'Espill* no ens fan la competència, sinó que ens estimulen: sovint penses que els altres s'han treballat millor algun aspecte i això fa que tu vulgues millorar. Però no n'hi ha cap competència en això. A més, jo sóc membre del consell de redacció de *L'Espill*.

— Podries parlar-nos de les vostres col·leccions de llibres?

— Som una editorial molt menuda i ens cal una mica d'estratègia a l'hora de planificar-les. No estic parlant només d'estratègies comercials, sinó de plantejar que cada col·lecció responga a alguna cosa. La de «Recerca i Pensament», que ja té deu números, es compon d'estudis d'investigació, treballs acadèmics, fins i tot alguna tesi doctoral... És una col·lecció molt lligada a la revista *Afers*, com ja ho diu el seu títol. Això no treu que hi càpiguen llibres de temes ben diversos, des del que tracta les falles durant el franquisme, un estudi de Gil-Manuel Hernández, fins al que tracta noves hipòtesis sobre Roís de Corella, una obra de Josep Guia que ha provocat molta polèmica. Fa poc hi hem publicat la reedició d'*El valencianisme polític*, d'Alfons Cucó, o un estudi sobre *La Festa de l'Estendard*, d'Antoni Quintana. Aquesta festa s'ha estat celebrant a Mallorca des de Jaume I fins avui dia; és una jornada molt conflictiva, perquè alguns mallorquins volen que siga la seua festa nacional i d'altres no. També hi hem inclòs una tesi feta a Barcelona, *Pàtria i escola*, realitzada per Lluís Duran i que és la història de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

— Però la col·lecció no va eixir simultàniament a la revista...

— Sí, és posterior. «Recerca i Pensament» va començar ara fa set o vuit anys, com totes les altres col·leccions. Nosaltres havíem estat publicant només la revista *Afers*, però va arribar un moment en què

començarem a publicar l'altra, *El Contemporani*, i immediatament les col·leccions de llibres.

«Recerca i Pensament» és una col·lecció d'investigació, que respon als plantejaments de la revista *Afers* en un sentit ampli (ciències socials, història...) i que, com la revista, té un punt de vista geogràficament ampli: *La Festa de l'Estendard* se centra en Mallorca, ja ho he dit, i ara hi eixiran nous títols com *Els exiliats catalans a Mèxic*, amb un pròleg del Tisner [Avel·lí Artís Gener], o com *De pagesos i ciutadans*, una obra d'Andreu Mayayo sobre el cooperativisme agrari a Catalunya durant l'últim segle. El primer director de la col·lecció va ser García Martínez, però, des que ell va morir, la dirigeix Manuel Ardit. També hi preparem un estudi d'història medieval sobre la batlia de Castelló, de Pau Viciano, i un altre sobre els camperols al País Valencià, d'Antoni Furió i Ferran Garcia-Oliver.

«Els Llibres del Contemporani» és una col·lecció més lligada a la nostra altra revista, i en té la mateixa voluntat: són llibres no molt extensos, que combinen autors d'ací i de fora. Ara n'hi traurem un de Norbert Bilbeny, *De Maragall a d'Ors*, que és un recull d'estudis sobre el Noucentisme, però també hi hem tret traduccions com *Dreta i esquerra*, de Norberto Bobbio, o *Entre la filosofia i la història de les idees*, d'Isaiah Berlin. D'autors valencians hi hem publicat un llibre de Ricard Pérez Casado, del temps que va estar a Mostar com a administrador, i un altre de Pere Mayor: *Un país amb futur. Converses amb Víctor G. Labrado*, amb un pròleg de l'anterior rector de la Universitat de València Ramon Lapiedra. El director de la col·

lecció és Agustí Colomines. Una novetat important que hi estem preparant és l'estudi de Carles Santacana sobre l'ocupació franquista a Barcelona; consta d'una introducció i d'un llarg document històric, el qual revela com un seguit de personatges catalans es reuniren i alçaren acta, immediatament després que les tropes de Franco irromperen a Barcelona, per parlar de la situació en què havia quedat Catalunya. Hi ha més d'una sorpresa, ja que gent molt coneguda hi diu coses que no esperaríem.

I en la col·lecció «Personatges», que dirigeix jo mateix, hem publicat fins ara tres títols: una biografia de Ferran Soldevila, una altra de Renau i una del líder sindical F. Layret. Ara hi eixiran unes *Memòries inútils*, de Felip Cid, que és un historiador de la ciència molt conegut, a més d'un poeta important a Catalunya. Hi traurem també els *Dietaris* de Pous i Pagès.

El primer títol de la nova col·lecció «Textos Clàssics» és el *Llibre dels Fets* de Jaume I, tot i que amb la llengua actualitzada; és una edició a cura de Vicent Josep Escartí i Antoni Ferrando. Ara mateix Ramon Ramon i jo n'estem preparant el segon, que és un *Llibre d'ajudar a ben morir* del segle XVII que ja he al·ludit.

També hem iniciat, conjuntament amb la Universitat de València, una col·lecció que es diu «El món de les nacions» i que se centra en el tema dels nacionalismes. Hi hem tret fins ara tres títols: un que versa sobre el nacionalisme en general, obra de François Thual, un altre d'Alfons Cucó més centrat en l'àmbit europeu, *Els confins d'Europa*, i un tercer que es diu *Nacionalisme*, d'Ernest Gellner. D'ací unes setmanes n'hi inclourem també un de Liah Greenfeld, que és una estudiosa nord-

americana del fet nacional. I un sobre l'antiga Iugoslàvia d'un autor italià, Danielle Conversi.

— Heu tingut mai cap problema per editar?

— Crec que el que ha passat en aquest país, en política i sobretot pel que fa a qüestions lingüístiques... El setge a què ens han sotmés durant molt de temps... Jo crec que ha acabat, en certa mesura, triomfant. En les tasques editorials, això es nota especialment. És el fet que la Generalitat Valenciana, només perquè el títol d'un llibre incloga les paraules «País Valencià» (com és el cas d'un estudi sobre els ordes mendicants de la professora canadenca Jill R. Webster), ja no et done la subvenció que pertoca per llei a qualsevol llibre editat en valencià. O el fet que, en els llibres de text, es prohibesca d'utilitzar una paraula o una altra. Jo crec que tot això, al final, fa que l'editor acabe autocensurant-se d'alguna manera: pensant que, si evita posar «País Valencià» o altres paraules, segurament li donaran la subvenció. D'alguna manera, en *Afers*, fins ara hem pogut evitar això. El nostre avantatge és que podem utilitzar una llengua estàndard, una llengua amb què ens puguem identificar tots sense cap tipus de prescripcions. Per contra, si féssim literatura juvenil o llibres de text, ens hauríem d'enfrontar a aquests problemes.

— Has dit que si utilitzàveu «País Valencià» al títol no us donaven la subvenció, però... què ocorre quan utilitzeu aquest terme només en les pàgines interiors?

— Aleshores sí que ens la donen.

Felip Tobar

DENES igual anterior

La literatura basca, ara

En un assaig lluminós, «Diglosia y texto», Antón Figuroa va saber veure algunes de les conseqüències que poden derivar-se del fet d'escriure en una llengua diglòssica. Tot i que posteriorment l'autor n'ha matisat algunes conclusions, i jo crec que algunes de les seues observacions poden aplicar-se millor a literatures sense sistema, o a literatures subsidiàries, com per exemple a la literatura en castellà que es publica al País Basc, paga la pena de revisar els eixos del seu pensament.

Ho resumesc. Segons Figuroa, una literatura en situació diglòssica mostraria les característiques següents: perill de confondre text i text literari, conservació en el cànon de textos que no serien apreciats com a canònics en una literatura normal, tendència a la desorganització espacial i temporal de les disposicions tipològiques que condicionen la renovació estètica; sobrevaloració d'elements folklòrics i etnogràfics, filologització dels textos, dificultats per tal de configurar el text com a «obra oberta», configuracions anormals dels horitzons d'expectatives, absència de trajectòries —de manera que cada text ha de crear els seus lectors—, desplaçament del sentit lúdic, aparició del sentit èpic del text literari.

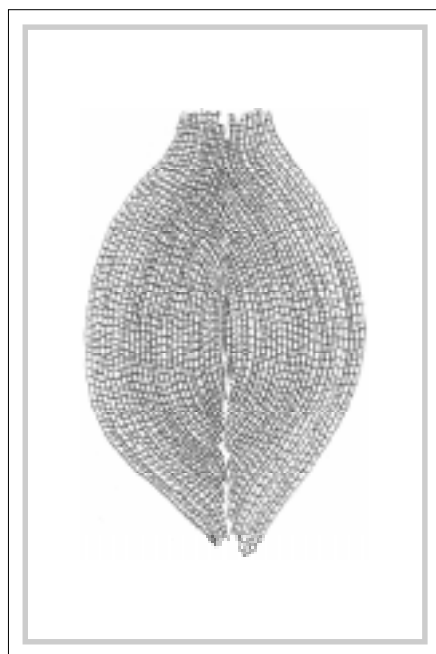
Em tem que aquesta enumeració no reflecteix de manera ajustada la rica aproximació de Figuroa, que hi explica, comenta i matisa cada un dels capítols que jo tan sols he esmentat. Des d'aquesta reflexió, però, pot obrir-se una nova aproximació, des de la teoria del text, a alguns dels fenòmens apreciables en la literatura basca. És obvi que alguns dels elements citats poden correspondre a textos d'una època històrica en el desenvolupament de la literatura basca, aquella que anomenem, per no tenir un nom millor, la literatura clàssica —la que va del segle XVI al XIX—; un d'aquests elements és la conservació de textos que en altres literatures no serien considerats literaris. Deixarem de banda aquestes característiques i ens en centrarem en tres que ens semblen bàsiques en el context actual:

1. La nostàlgia

El vessant folklòric de la literatura basca ha estat present amb molta força en la nostra activitat textual, perquè s'ha suposat que la literatura oral era rica, i per això una forma de crear un registre elegant dins la literatura. Koldo Mitxelena, per exemple, va

proposar que la literatura oral basca era rica, mentre que l'escripta en el període clàssic era pobre. Des d'aquesta perspectiva es pot entendre que sempre s'haja pretès una importància clau de la literatura oral com a motivadora de registres estilístics en l'escriptura. Si bé és cert que alguns escriptors han optat pel registre oral que s'utilitza a les ciutats, i això té ben poc a veure amb la literatura oral entesa com a tradicional, encara la referència a una oralitat i a una societat que manté els registres tradicionals és present en alguns textos. Un dels exemples en pot ser *Babilonia* de Juan Mari Irigoien, un dels textos més venuts dels últims anys, en què la consciència tradicional actua en diversos nivells com a motor de la trama, fins arribar, crec, a bastir la visió personal de l'escriptor. Aquesta novel·la pretén recrear la visió mitològica dels presumptes bascos tradicionals del segle XIX en distints nivells: allò oral compon la percepció lingüística dels personatges, allò mitològic avança en l'obra com a puntal de la possibilitat d'una altra percepció que no és lògica i que arriba a la visió d'un altre món màgic i irreal, gairebé mitològic. El conflicte entre carlistes i liberals, descrit en una saga familiar, és el nus de què s'hi serveix l'autor per descriure un món etnogràfic, basat, segons confessa, en les investigacions de Barandiarán.

Potser és útil conèixer que l'inici de la novel·la basca es produeix a les acaballes del segle XIX, amb una clara adscripció al cos-

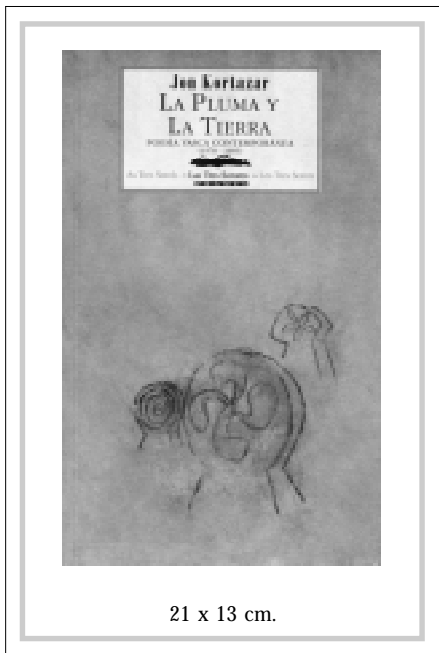
tumisme que propugna una visió idealitzada del món rural. Un dels intents més importants dels novel·listes bascos dels últims anys ha estat el de respondre a aquesta estètica i produir un «ruralisme negre», un ruralisme tràgic que segueix les empremtes de Faulkner. Però, tot i que el seu objectiu siga crear un model invertit del món rural idealitzat, aquesta forma de narració no té cap més eixida que acudir a elements etnogràfics per crear el món de ficció. Fins i tot els joves narradors que tendeixen a la plasmació de nous costums urbans han estat titllats de neocostumistes, com si hom volgués donar a entendre la importància que en la narrativa basca ha tingut l'element descriptiu dels costums, al marge que aquests siguen rurals o urbans.

2. La inestabilitat de la norma

Cal recordar que l'euskara és una llengua normalitzada recentment, per això no és estrany que encara n'hi haja alguns punts imprecisos en la normalització. L'Acadèmia de la Llengua Basca, per exemple, fixa la norma de manera continuament renovadora. Per a l'escriptura literària, però, això pot tenir un efecte feble. És més important referir-se al problema de la novetat en l'estil. Això és, a la filologització de l'escriptura literària.

Quan ja existeix una norma —tot i que canviant i inestable— es dona per sobreentès que l'escriptura literària ha de renovar-la. Existeixen, en la literatura basca actual, dues maneres de procedir en aquesta renovació. La primera busca —en lèxic i en sintaxi— una font literària antiga que justifique una utilització de l'estil que l'autor hi vulga realitzar; així és com pot renovar-se una certa literatura que busca l'alé clàssic i que tendeix a l'arcaisme, alhora que a una forta presència de la riquesa lèxica i lingüística. La novel·la *Otto Pette* d'Anjel Lertxundi pot significar el paradigma d'aquesta relació exploradora i arcaitzant amb la llengua.

L'altra possibilitat consisteix a enriquir la norma literària a través d'un acostament a la riquesa lèxica dels dialectes que no han entrat en el nucli de la llengua comuna o *batua*. En aquest cas, la utilització del lèxic del dialecte biscaí, realitzada en els últims anys en la poesia de Koldo Izagirre o d'Iñigo Aranbarri, sobrepassa el camp d'expressió que la norma tancada i adreçada a l'expressió de registre neutre pot oferir, i s'hi asse-

nyalen noves vies de renovació en el llenguatge.

Com podem veure, la filologització —l'ús de registres de llengua no comuns en els lectors— funciona de manera distinta en la pràctica quotidiana dels escriptors.

3. L'aparició de l'èpica

Si en el text desapareix la funció lúdica, el component èpic s'hi veu reforçat. Potser és general en les literatures minoritzades la tendència a veure en el text literari un component simbòlic, l'apreciació d'un *plus* simbòlic en qualsevol text, de manera que el text esdevé un artefacte gairebé mític, que manté viva la llengua i també la ideologia que se n'escuda al darrere enfront d'una altra llengua que s'hi computa com a dominant.

Aquest component èpic pot aparèixer de diverses maneres: amb la referència a elements èpics —espases o còctels *molotov*, lluites cavalleresques o imatges de foc—; com a focalització del text en la narració èpica —escollint elements o èpoques en conflicte com a metàfores del temps present—; o com a referència ideològica —de manera que el missatge ideològic que l'autor vol transmetre conté una major projecció que no el sentit lúdic.

Qualsevol diagnòstic ràpid sobre la situació de la literatura basca comportarà un debat, perquè, sortosament, l'actual literatura en la nostra llengua és d'una qualitat tal que no hi existeixen tendències hegemòniques, i qualsevol tret descrit pot ser observat de manera distinta segons l'autor. A un tret d'estil correspon en un altre autor el contrari; així és com la suma de factors divergents i distints compon l'ampli paisatge de la literatura basca actual.

L'onada Lola

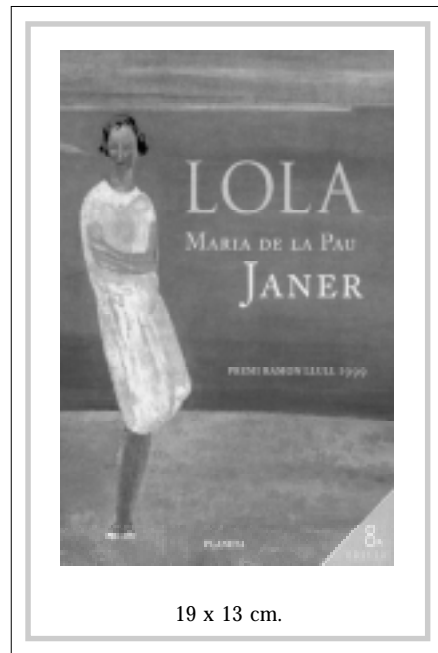
Maria de la Pau Janer
Lola
Planeta, Barcelona, 1999
300 pàgs.

La darrera diada de Sant Jordi va provocar algunes polèmiques de país petit, certament dignes de ser oblidades. Al Principat, el dia que es vénen més llibres de tot l'any, el gran dia de la cultura, els intel·lectuals s'entestaren a titllar la gent de frívola, perquè comparaven les publicacions dels herois catalans dels mitjans de comunicació. I, el que és pitjor, criticaven la postura fàcil de comprar el darrer llibre de dues novel·listes en la nostra llengua: Isabel-Clara Simó i Maria de la Pau Janer.

Lola fou, per tant, un dels llibres triomfadors de la diada. Si deixem de banda la facilitat amb què es vénen els títols avalats per un premi literari, el cert és que *Lola* és una novel·la escrita per a agradar. Amb això vull dir que ha acomplert la seua missió de ser llegida per milers de persones, la qual cosa, en una cultura com la nostra, és, com a mínim, lloable.

Maria de la Pau Janer té un estil altament llegible i una tirada a la descripció minuciosa. La capacitat d'observació de la realitat —curiosament força típica entre els escriptors illencs— converteix els seus móns imaginaris en aprehensibles. Aquestes altres realitats que relata a *Lola*, dòcils i serenes, són tot un mètode de relaxació. Perquè la protagonista torna, d'un viatge llarg, a la paciència dels dies de l'illa. I Maria de la Pau Janer s'entreté a parlar-nos de la calma dins l'angoixa dels sentiments. Fa una novel·la amb les metàfores que volem sentir i les comparacions justes. Que el drama de les històries personals dels actors no ens trasbalse. Asseguts còmodament a la platea fosca, la mar de *Lola* va i torna del passat, blanca com la calç d'estiu; així ho hem après de l'escriptora mallorquina.

A *Lola*, Maria de la Pau Janer perpetrà el somni de qualsevol novel·lista amb vel·leitats balzaquianes i inventa

una família. Plena de símbols, això sí, i de secrets que es volen terribles, i que potser ho són, encara que la calma ens impedeix d'experimentar-ho. Notària d'una realitat que ja coneixíem, Janer sap dosificar perfectament la informació d'aquests secrets i ens manté vagament encuriósits per la solució de les situacions que hi narra. Drames de família, misèries personals i moltes coses petites que poblen la novel·la d'imatges.

Lola ha resultat ser una novel·la correcta que no haurà decebut el gran nombre de lectors, malgrat la incidència en certs temes repetits, malgrat les blanques metàfores, malgrat la història no del tot nova. Haurem d'estar d'acord que Maria de la Pau Janer aconsegueix sobreviure com a novel·lista en els seus móns creats i arrossegar-hi les masses. Aconsegueix de fer llegir la gent que vol sentir contar històries. No tothom és així d'afortunat.

El passat Sant Jordi, mentre els pensadors culturals de les tertúlies analitzaven els darrers fenòmens editorials, sortosament la gent no se'ls escoltava i triava els llibres que havien d'acompanyar les seues hores. I elegien el darrer llibre de Toni Soler, perquè volien sentir-se part d'un món que tenen a l'abast i que no els mesura a cada pas el bagatge cultural ni els mira per damunt del muscle. I elegien *Lola* perquè era el Premi Ramon Llull o perquè sabien que els faria passar bones estones. I és bo que la cultura siga per tots.

Estellés: *totes les coses* *com la llum del dia*

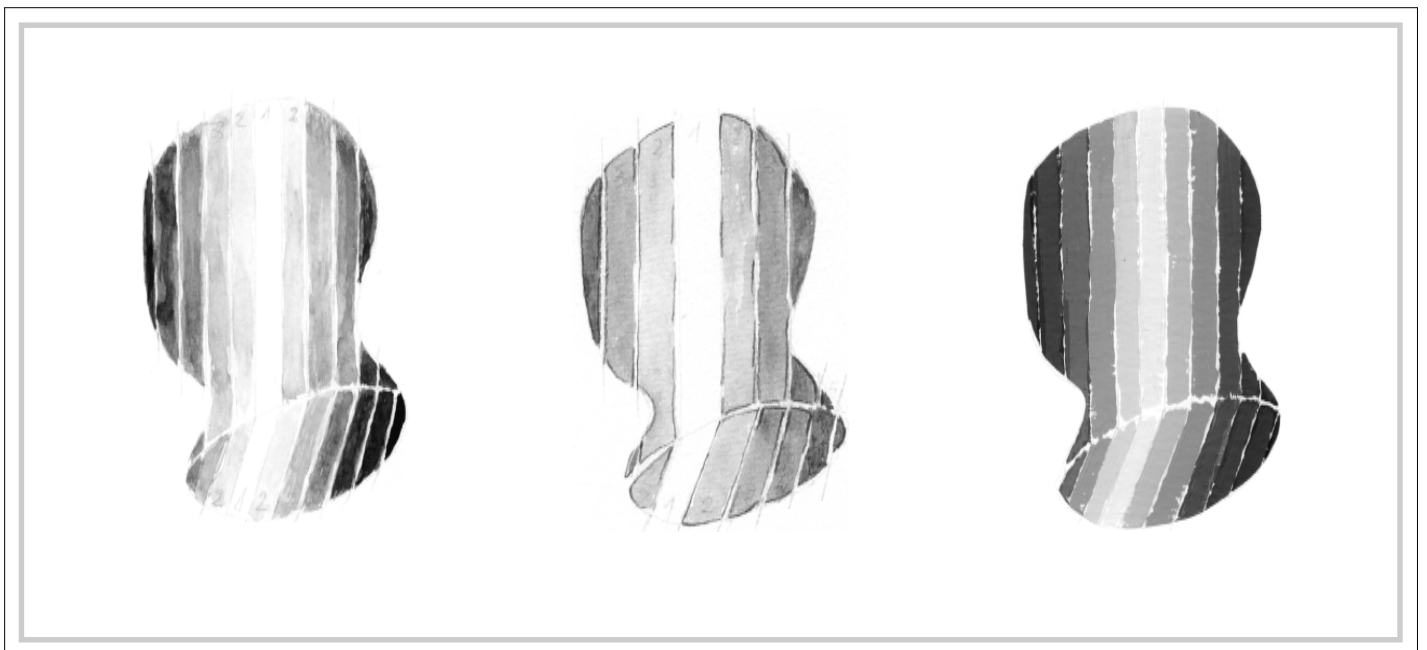
Enguany es compleix el setanta-cinc aniversari del naixement de Vicent Andrés Estellés —a només sis anys del seu traspàs—, i pot afirmar-se que la seua poesia té una salut prou bona i, fins i tot, detractors. És probable que la vigència de la seua obra es deu a diversos motius: els premis (en el dels Octubre, des de fa més de 25 anys; o el biennal de Burjassot, amb unes quantes edicions) o les lletres musicals (començant per les indispensables versions d'Ovidi Montllor). I, des dels anys setanta, la continuada circulació i lectura de les seues obres, que sempre provoquen una sensació de sobtat creixement, per la seua eficàcia creadora sense parangó en la poesia catalana del segle XX: intensitat, puresa formal i emoció; inclosa la seua particular impudícia.

Així, des que en 1953, als vint-i-nou anys, va publicar el seu primer llibre, *Ciutat a cau d'orella*, fins a la trilogia *Mural del País Valencià*, apareguda en 1996, es pot assistir a la construcció gradual d'una obra poètica d'excepció en la poesia catalana; en aquest cas des de la realitat valenciana. Amb tot, en aquesta trajectòria poden assenyalar-se unes etapes: entre aquell primer llibre seu publicat i l'any 1972, quan apareixen *Llibre de meravelles* i *Recomane tenebres* (primer volum de l'obra com-

pleta), hi ha dues dècades on la poesia catalana al País Valencià es desplega, enmig d'una gran invisibilitat, a través d'autors com Lluís Guarnier, Xavier Casp, Joan Valls Jordà, Jaume Bru i Vidal, Joan Fuster o Maria Beneyto. Com a contrapunt sabem que, al mateix temps, a Catalunya tenim poetes com Carles Riba, Salvador Espriu, J. V. Foix, Pere Quart, Joan Vinyoli, Gabriel Ferrater, etc. Després, a partir de l'inquietant i premonitori *Recomane tenebres*, tenim el moment en què s'incrementa la popularitat de Vicent Andrés i Estellés, que coexisteix amb l'auge d'una important nova poesia catalana —la denominada generació dels setanta—, amb uns postulats estètics inicials força diferents del que representava l'estellesianisme.

Sens dubte, aquelles dècades precedents dels setanta representen un gran període creatiu per a Estellés fresc, tot i que la precarietat editorial de l'època, sobretot a València, impedeix que l'aparició de la seua obra obtinga un curs d'edició natural. Només publica cinc llibres: l'esmentat *Ciutat a cau d'orella* (València, 1953), *La nit* (València, 1956), *Donzell amarg* (Barcelona, 1958), *L'amant de tota la vida* (València, 1965) i *Lletres de canvi* (Ciutat de Mallorca, 1970). Aquestes obres veuen la llum en el context del franquisme,

on les estètiques dominants proposaven un art realista, de compromís social —recordem que la poesia social va de 1950 a 1965. Així, entre nosaltres, aquests llibres d'un poeta sense dogmes havien de desconcertar una mica, tot i la discreta acceptació que aconseguïen. És un moment en què els autors emergents propugnaven un clar trencament amb el realisme i l'adopció d'un formalisme que a la fi donà pas a una retòrica de predomini avantguardista i experimental. «Els realistes baixen; en canvi pugen els foixistes-brossistes», Vallverdú *dixit*. Així les coses, la irrupció d'Estellés sembla que, teòricament, no es produeix en el millor moment històric. Però aquelles seues obres no tenen cap candidesa supèrflua, perquè la ironia i el sarcasme posterior ja s'hi apunta en nombrosos passatges d'un lirisme fulgurant («La vida ens era una sorpresa, / una granota viva en la butxaca», *Ciutat...*). Coses que, vistes des d'ara, anunciaven clarament la gran individualitat d'aquest poeta sense escoles, i tan dúctil amb la quotidianitat com amb la cultura, perquè en aquells anys ja estava escrivint o tenia escrites les obres tan colpidores (*Llibre de meravelles*, 1956-1958, *El gran foc dels garbons*, 1961, *Horacianes*, 1963-1970, etc.) que, a partir de 1972, configuren els deu volums d'obres

completes; sense menysprear-ne la resta, ja que continuà escrivint fins a l'últim dia.

La seua obra és una reivindicació permanent de la tradició literària, on és clar que hi ha predileccions, com els clàssics (els catalans, els llatins, els castellans, etc.) i també els autors del seu segle. L'ús que fa de la tradició és commovedor perquè, sense trair ni ofegar el seu to personal, ovaciona l'autor que ha fet servir, bé com a citació bé com a paràfrasi. En aquest sentit, podria afirmar-se que la seua obra és una guia no sols de la poesia catalana més essencial, sinó també de la resta de poesia universal. La seua temàtica tan variada està formada per realitats tangibles, sovint mixturades, ja que, bàsicament, els seus eixos són ara la mort (plasmada en *L'ofici de demà*, *Llibre d'exilis*, etc.), ara l'amor, siga somiat, apassionat o proçaç (*Quadern per a ningú*, *Les èglogues*, etc.), ara la quotidianitat amb la seua immediatesa, des de la seua posició social (*Horacianes*, *Hotel París*, *Manual del malalt perfecte*, etc.), o ara el patriotisme, sobretot amb el vast *Mural del País Valencià* —tot i que semblava una quimera impossible d'Estellés—, que representa un colossal testimoni i una reivindicació de la identitat del seu país. Naturalment, la seua consciència nacional és confessada i constant, els registres de la seua poesia s'adaptaven perfectament a la qüestió, i és innegable que va prestar algun servei a la causa de «fer país», un servei a la cultura, és clar. El que després s'ha vist, per fortuna, és que aquesta poesia —de risc— ha pogut i pot sobreviure a la preocupant despolitització dels vuitanta, precisament amb l'adveniment de l'autonomia. Són uns anys que, dissortadament, per a Estellés, també són els més difícils per la seua salut i el seu ànim.

A la concentració de les edicions de la seua obra —com ara la reedició de les seues obres completes—, encara s'afegeix l'extensió d'aquesta; això potser no en facilita l'avaluació crítica però permet conèixer-ne la gran diversitat en tota la seua veracitat. Si hem acordat que fou un poeta del seu temps, també és un fruit del seu temps que ara puguem llegir —tret d'alguna probable sorpresa— tota la seua obra completa perfectament publicada —un fet no gens insòlit en tants poetes actuals, menors, sense aquells «fondo plaer, fondos béns».

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Mètode

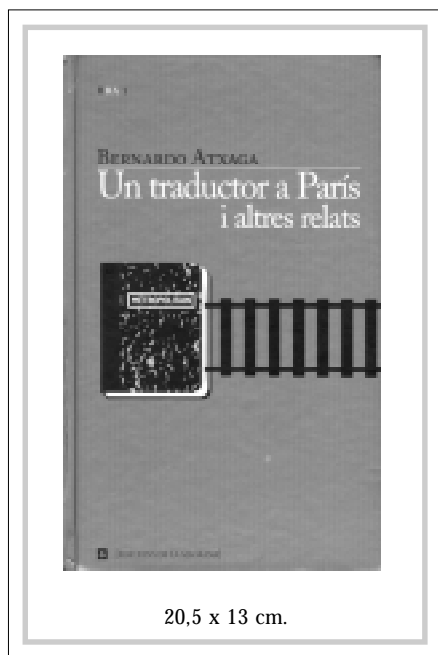
per a crear mons

Bernardo Atxaga és mort? En una entrevista publicada a *El País* (11-VIII-99), José Irazu Garmendia es plantejava la possibilitat de prescindir del seu pseudònim literari, Bernardo Atxaga, «como de una maleta». «Es un nombre sin historia, que empieza en mí y que puede acabar en mí.»

La Magrana ha començat la seua «Biblioteca» amb el recull *Un traductor a París*, fins ara inèdit en qualsevol llengua. Són nou textos que, si filem prim, hauríem de considerar en dos grups distints. «Un traductor a París» i «Sis soldats» serien *nouvelles* o relats pròpiament dits, per la major extensió; en canvi, els set inclosos en l'anomenada «Bossa de contes» serien justament això. Alguns crítics ben solvents han titllat el llibre d'obra menor, i han afirmat que sovint no supera el costumisme. Hi estic en desacord: crec que fins i tot els contes, d'aparença més insignificant, aconseguen transcendir l'anècdota amb reflexions sobre el progrés («Declaració d'Antoni de Murguía»), sobre el nacionalisme («Declaració de Guillem») o sobre els somnis («Declaració del tercer muntanyenc»). La referència literària més cridanera és la «Versió monstruosa d'un conte de Hemingway» (de «Turons com elefants blancs»), però també hi trobem un prefaci on Atxaga ens parla de la literatura catalana.

Aquells cels, el segon títol de la col·lecció, transcorre gairebé tot dalt d'un autobús que va a Bilbao. Les descripcions del paisatge són paral·leles als estats d'ànim del personatge principal, una terrorista anomenada Irene, cosa que esdevé diàfana en el potent desenllaç. Hi ha molts elements comuns a aquests dos primers llibres, fins i tot un d'argumental: Irene, al final del viatge, està pensant de dedicar-se a la infermeria gràcies a una oferta de dues monges que l'han acompanyada; en l'últim conte del recull, «Declaració de Dorotea», apareixen dues monges i una infermera que respon al nom d'Irene. Els llibres, però, també comparteixen un gran nombre d'errors «tipogràfics»: guions que desapareixen, frases coixes... badades tan abundants com incomprensibles en un inici de col·lecció.

La novel·la *Obabakoak*, editada de manera molt més competent, té una estructura complexa: en principi sembla estar formada per peces aïllades, com les que

emprà Josep Lozano en *Crim de Germania*, i de fet moltes se'n podrien llegir separatament; però algunes s'hi acaben relacionant de manera complexa i alhora harmoniosa, com la geografia d'una terranyina. «Quiero escribir piezas que en principio no tienen que estar alrededor de un hilo y luego ver la manera de encajarlas. Me atrae más porque cuando escribo por piezas estoy seguro de que hay intensidad, que en ese momento quiero escribir justo eso.» El poderós «Mètode per plagiar», defensat per un dels personatges com a via de salvació per la literatura basca, recorda la conferència de Riba a principis de segle, «Una generació sense novel·la», on reivindicava eixides semblants per la narrativa catalana coetània. De tota manera, els «mètodes» d'Atxaga mostren les seues inclinacions estètiques i alhora amaguen grans burles sobre aquest tipus de litera-

Bernardo Atxaga

Un traductor a París i altres relats

Trad. de Pau Joan Hernández

Aquells cels

Trad. de Pau Joan Hernández

Obabakoak

Trad. de Marta Hernández

La Magrana, Barcelona, 1999

tura prescriptiva, generalment acadèmica, que ens diu com s'haurien de fer les coses: així, el «Per escriure un conte en cinc minuts» d'aquest llibre o el «Mètode per escriure un conte a raig de ploma» d'*Un traductor a París*. La reflexió «Sobre els contes», però, demostra com Atxaga els coneix i els estima: per exemple, se'ns hi diu que la mort és un desenllaç habitual per provocar l'impacte en el lector —i té raó, ho podem comprovar en obres recents com *Agujeros negros*, de Lázaro Covadlo. Potser per això les peces de l'obra rebutgen aquest tipus de final, com per demostrar-nos que hi ha altres maneres d'emocionar. I ho aconseguen amb solucions tan imaginatives com inesperades: la segona versió del conte sobre el lladre o el tancament de tota la novel·la. El mèrit del conjunt és aquest contrast, el fet de construir narracions per destruir-les o reforçar-les alhora amb d'altres: la visió desmitificadora de les rondalles populars («X i Y») i la força incandescent, gairebé mítica, que aquestes rondalles tenen malgrat tot («La torxa»).

Obabakoak és l'obra més reeixida de les que comentem. I el seu epíleg podria ser l'article «El lugar extraordinario», aparegut al número 9 de la revista *La modificación*. Atxaga hi fa un recorregut pels llocs que el marcaren durant la infantesa, i també hi explica, com qui no vol la cosa —com sempre: descobrint-nos allò enlluernador dins d'allò quotidià—, la seua manera de concebre l'espai i la narració: «los lugares propios se definen más por sucesos —“aquí fue donde el coronel Sartoris se cayó del caballo”— que por datos y descripciones de otra índole, y [...] esa particularidad convertía nuestra geografía personal en algo inmaterial, metafísico, en un territorio que se parecía más a un entramado de historias que a una tierra sólida y palpable». Amb el plural, Atxaga hi fa referència a ell mateix i a Faulkner, creador d'Yoknapatawpha com ell ho és d'Obaba. Però també s'hi podria haver referit a García Marquez per Macondo o a Moncada per Mequinensa; tots són llocs màgics, plens de veritat alhora, que semblen seguir el mètode d'Atxaga. Aquest mètode potser cap dins d'una maleta, com hi cabrien un cadàver o una màscara, però potser també és el millor mètode per crear móns del món.

Cataractes

Màrius Serra
AblanatanalBA
Edicions 62, Barcelona, 1999
208 pàgs.

La palindròmica *AblanatanalBA*, autodeclarada «novel·la verbíhora», tot i tenir bona gana, presenta problemes de visió. Al número 6 de *Caràcters* comentàvem com, amb el recull de contes *La vida normal*, Màrius Serra feia de nosaltres, desvalguts lectors, uns confidents de les seues dèries escrites en veu alta. Encara algú es preguntarà si aquell acte narratiu cabia al calaix del que anomenem ficció, o si es tractava tan sols d'una realitat maquillada. El llibre, tanmateix, seduïa.

AblanatanalBA és, o pretén ser, una novel·la, una narració d'extensió suficient per dur aquest apel·latiu, amb univers de ficció, personatges ficticis i situacions irrealment. Entenem així que l'autor es distancia de la narració intimista, per confegir un experiment narratiu que usa la intertextualitat i prova de crear dos centres d'atenció: d'una banda, un fragment vital d'un personatge, i d'una altra, la passió per la llengua. És una llàstima, però, que cap de les dues propostes funcione plenament.

La trama gira entorn al món de la ludolingüística, el tema preferit de Serra, i a ningú que conega mínimament aquest escriptor se li pot escapar l'estreta relació que aquesta matèria té amb la seua vida d'autor empíric. Així doncs, aquella pretesa ficció perd bona part d'efecte, i més encara si tenim en compte la trajectòria literària, marcadament personalista, de Serra des de *La vida normal*. En el moment que un personatge fa d'*alter ego* de l'autor d'una manera tan clara la novel·la ja no és tan novel·la.

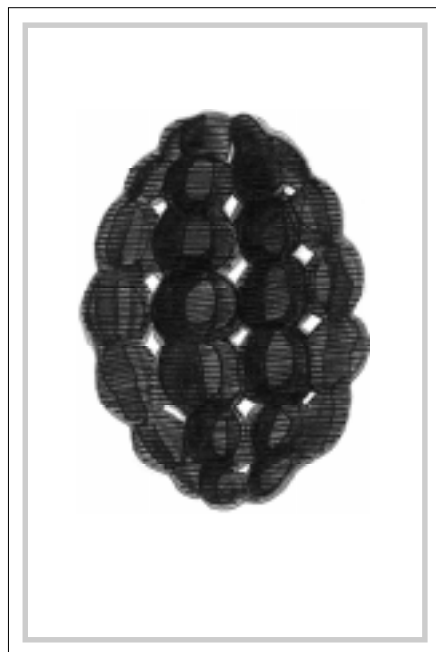
Serra crea un personatge doble, dos besons, estereotipats, urbans, barcelonins, en continu conflicte interpersonal i amb noms massa pareguts. Sovint resulta difícil seguir les vivències d'un i de l'altre sense confondre-les, al voltant de la figura del pare, un vell filòleg venerat i bohemí. La primera qüestió que caldria discutir és si un filòleg és un personatge interessant (i no parlem ja en la vida normal): ho és si, des del principi, el lector troba en ell un ésser intrigant, però segurament no resul-

tarà atractiu si, com ocorre a la novel·la, el *ganxo* caracterològic arriba massa tard. Anàlogament, la resta de personatges secundaris tampoc no aconsegueixen aquest objectiu, fins a acabar perdent-se entre la multitud de referències literàries i històriques, les quals són, malgrat tot, un complement que es pot agrair.

L'avanç de l'argument s'hi veu freqüentment interromput per la intercalació de texts periodístics, semblants als publicats per l'autor a la secció d'enigmística del diari *Avui* (de lectura recomanable, per cert), amb un notable interès per als amants de les curiositats lingüístiques, però sense cap influència en el flux narratiu. El misteri que planteja el títol de la novel·la —el qual, si sabem qui és Màrius Serra, ens pot donar una pista sobre l'argument— es veu dissolt a mitjan obra, perquè és fàcil perdre la curiositat quan el relat es torna lent i complex: mentre que el contingut ha deixat de conquistar-nos, la redacció, i en especial les modalitats narratives, esdevenen confuses progressivament.

Si ens posem les ulleres de prop, descobrirem en *AblanatanalBA* alguns detalls engrescadors, com ara un inacabable món de paraules, de lletres, de combinatòria i de ganes d'esprémer el cervell. Si, per contra, ens posem les ulleres de lluny, toparem amb una novel·la sense cohesió, mancada de visió de conjunt i, sobretot, necessitada d'un argument atractiu: l'*Scrabble* és un joc entretingudíssim i didàctic, però per fer d'ell l'element conclusiu d'una trama cal que el lector senta l'aventura del desconegut, l'atracció de l'obscuritat. A tots, però, ens falla la vista de tant en tant.

Joan Manuel Matoses

Indigestió filosòfica

Miquel de Palol
El Quincorn. Una història romàntica
Proa, Barcelona, 1999
258 pàgs.

El Quincorn disposa d'alguns ingredients que poden suscitar la polèmica: un llenguatge que oscil·la entre el retoricisme més enrevessat (amb frases que ocupen línies i més línies i que cal rellegir amb atenció per tal de copsar-ne el significat), els girs més col·loquials (pèrdua de la r final dels infinitius quan venen seguits de pronom feble) i els castellanismes més descarats («al tanto!»); canvis marcats entre les discussions més elevades sobre sistemes filosòfics orientals i occidentals i escenes d'un erotisme tan explícit que es troba en els límits de la pornografia; i, per acabar, uns elements argumentals de màxima tensió (conjures internacionals pel poder amb corrupció inclosa, drames familiars inconfessables, curioses investigacions per part d'un becari il·localitzable) que, en bona mesura, es veuen alentits fins a l'avorriment gràcies a les discussions filosoficonumerològiques entre personatges, discussions que recorden més les pàgines d'un manual universitari que no el desenvolupament prototípic d'una novel·la d'intriga.

Dins d'aquesta barreja heterogènia destaquen dos personatges. El primer seria el del narrador, un investigador gris que ocupa, poc menys que per atzar, un lloc de certa responsabilitat, i que es troba en algun punt indeterminat de la crisi dels quaranta anys (o dels cinquanta), amb les neures tòpiques que comporten les crisis d'aquestes edats —segons sembla. El segon personatge, molt menys creïble, és el de la massa perfecta Su Kiang, la dona lleopard, criatura angelical que sembla l'híbrid perfecte entre la meuca més experimentada del bordell de més alt standing del planeta i el guerrer més fanàtic del Vell de la Muntanya: al capdavall massa perfecta perquè resulte creïble —tret que el lector siga un incondicional de les novel·les d'Ian Fleming.

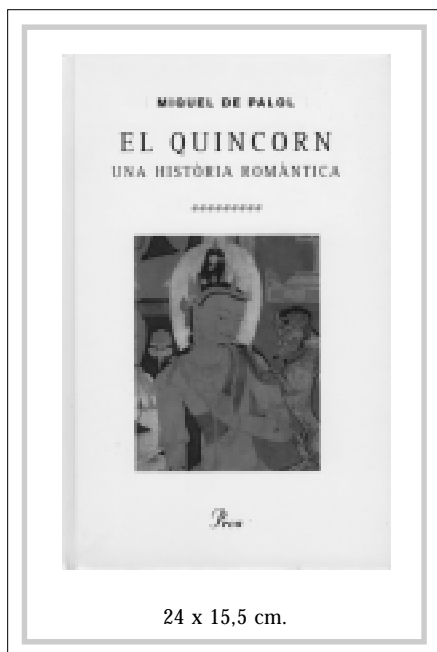
Un intent de somni

David Castillo
El cel de l'infern
Proa, Barcelona, 1999
204 pàgs.

L'autor, però, ha sabut combinar títol i subtítol de tal manera que qual-sevol lectura és vàlida. Que penseu que el punt central de la novel·la és el misteriós Quincorn, siga el que siga, i les lluites per obtenir-lo o per mantenir-lo ocult? Doncs molt bé, el títol us dóna la raó. Que penseu, per contra, que el més important de tota la història és l'apassionant i apassionada relació entre el narrador i Su Kiang? Doncs, ves per on, el subtítol està de part vostra. El final, a penes tractat amb una pinzellada, és susceptible d'admetre tantes interpretacions com lectors —la qual cosa és una mostra més del domini de les tècniques narratives per part de Miquel de Palol—, amb el consegüent malestar dels qui pretenien interpretar l'obra com una novel·la de misteri o policíaca: l'autor no ens en dóna la solució, així que no hi ha manera de saber si l'havíem encertada o no.

Tot i això, *El Quincorn. Una història romàntica* disposa d'un bon grapat d'elements que la fan interessant: les reflexions i cabòries del narrador pel que fa a la seua relació amb la Su Kiang, l'erotisme d'aquest personatge i —encara que una mica tòpiques— les maniobres i corrupteles al voltant del poder. És una llàstima, tanmateix, que l'intent de definir d'alguna manera el suposat element central (el Quincorn) aporte una quantitat tan gran de pàgines de contingut abstracte que el lector de bona voluntat, en el millor dels casos, o tal vegada en el pitjor, es boirà.

Jordi Monteagudo

Veritat que *El cel de l'infern* és un títol molt suggeridor i interessant? Almenys això és el que a mi em sembla, però, desgraciadament, aquesta sensació no l'he corroborada en llegir la novel·la.

David Castillo, al meu parer, planteja una història amb moltes pretensions. La cadència onírica de l'inici ens aboca a un món estrany, inconegut, que capta l'atenció del lector. Els salts temporals en el passat són el vehicle perfecte per conèixer quasi tot sobre Dani, el protagonista, d'ideologia fixa però incerta. Narrador i lector assisteixen alhora a la progressió de la història. A poc a poc descobrim més i més coses, per això el lector s'hi manté atent. El ritme literari és adequat i les diverses referències literàries i musicals ens orienten i ens captiven.

Malauradament, quan arribem a la segona part i, sobretot, a mesura que hi avancem, és fàcilment constatable el desencant perquè Castillo se n'ix del pas amb limitacions. No hauria de ser així si tenim en compte que l'expresidiari de la Model —detingut per ser integrant dels grups específics que van intervenir en les lluites de carrer de 1977 i 1978— pot donar molt de suc ideològic i d'experiències a la novel·la. Per contra, la vida tediosa i buida, immersa en el món fosc de la droga i la psicodèlia, ocupa gran part de l'argument. I no és que considere això poc interessant, sinó que Castillo no aconsegueix utilitzar-ho per crear el clima esperat.

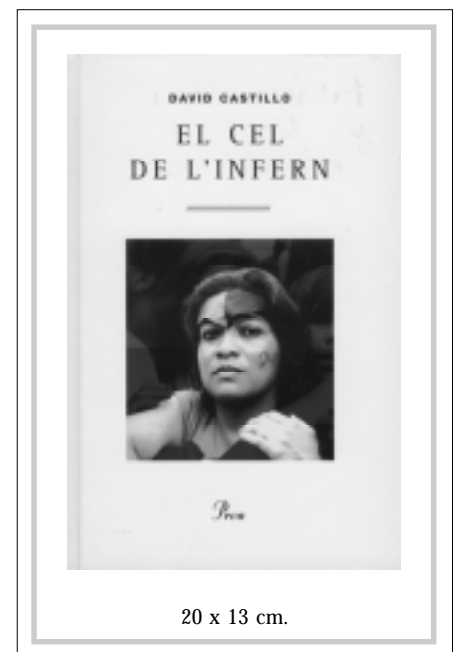
A la meitat de la primera part el narrador ens presenta Maite. És companya de Dani d'antigues lluites, i també la seua dona. La droga, però, és l'únic arbre que li fa ombra. El cavall és l'única companya. La desídia és el centre de la seua vida i Dani s'hi ofega. Maite sempre ha representat per a ell un problema greu i encara continua així. Se sent decebut, desencantat, per com l'ha tractat la vida. L'única solució factible és somiar, omplir-se el cos de merda que el

faça al·lucinar. És aleshores quan coneix el cel de l'infern.

Castillo allargassa en excés el mateix tema. Que «algú havia abaixat el teló de l'escenari de la seua vida», que a la Model «recordava per no embogir, per no oblidar que havia tingut una personalitat, unes idees, una passió» i que «l'ombra del captiveri ho esborrava tot» ho hem sabut des del principi. Aquests personatges haurien pogut ser explotats d'una manera més exitosa. Semblen, gairebé, plans i sense cap força pròpia. Potser no responen a les expectatives inicials. La segona part repeteix en excés la vida diària de Dani i Maite. Ell l'estimava i depenia excessivament d'ella. Però deambular pels carrers de Barcelona, cec de drogues diverses que el distrauen i el traguén de la monotonia, és l'única progressió que hi constatem.

A mesura que llegim, a cada pàgina, les referències literàries i musicals ja no hi aporten cap matís. Castillo en fa ús i abús. Força tant aquest recurs que, finalment, perd totalment l'interès. L'estructura en espiral mitjançant els somnis també em sembla forçada. La novel·la comença amb el somni del gat i la rata i acaba amb la referència al gat i a les restes de la rata; potser siga la representació de la fatalitat sense eixida d'un món de fàstic. No serà, però, el darrer intent de Castillo de tractar de lligar fils estructurals? Dani fracassa i, decebut a Nicaragua, sembla sucumbir a la tendència generalitzada de desencant d'antigues ideologies llibertàries. La davallada final, malgrat l'intent de somni, és un fet consumat.

Lurdes Barberà

El sentit de la ficció és un conjunt d'originals reflexions que, tot i vincular-se a la noció de «ficció», poden ampliar els seus focus d'atenció a la literatura sencera. De fet, els exemples més coneguts de metaliteratura d'autor —encara que, és clar, no amb el mateix to— els trobaríem en el camp de la poesia: Eliot, Brodski, Cernuda, Octavio Paz, Riba, Josep Palau, Gabriel Ferrater. O no: Brecht, Nabokov, Calvino, Fuentes... Més encara: al títol d'aquesta obra testimoni del literat Jaume Cabré, més que la noció de «ficció», potser n'hi haurien escaigut d'altres com «narrativa» o «relat» o «memòria», perquè bona part dels procediments del narrador Jaume Cabré són seguidors d'un camí que no es pot reduir en absolut al concepte mateix de «ficció», i perquè la millor narrativa actual és alhora «ficció» i «no ficció».

Sota el format previst d'*itinerari* —és a dir, amb embolcall narratiu—, el conjunt de consideracions de Jaume Cabré s'obren finalment al guionatge: l'apèndix titulat *Quadern de bitàcola* —de bitàcola: com si l'audiovisual fos vist per l'autor com una mar incerta, vel·leïtosa i nova— és un valuós resum metodològic de la creació de la sèrie televisiva *Estació d'enllaç*. Sobretot, però, és tan intensa la interacció entre les diverses reflexions del camí expositiu —no exempt de referències a vacil·lacions *genèriques* o *personals* en el camí de l'escriptura— que l'obra revela una voluntat d'harmonia generadora de la melodia. I no és baldera l'entrada al terreny sublim de la Música, ja que, per si no era prou coneguda la base musical de Cabré —per exemple, si no s'havia gaudit prou amb la temporalitat conventual de *Fra Junoy* o *l'agonia dels sons*, o amb la referència astronòmica de *Senyoria*—, ell mateix s'avé a revelar la intensa estirp musical de

Escriptura i sentit

Jaume Cabré

El sentit de la ficció. Itinerari privat
Barcelona, Proa, 1999
127 + XXIV pàgs.

Lombra de l'eunuc: del *Quintet per a piano i quartet de corda* de Brahms (Opus 34), al *Concert per a violí i orquestra* de Berg, dedicat a Manon Gropius.

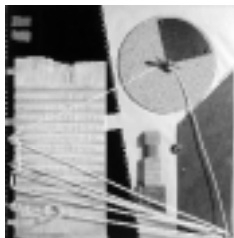
21,5 x 13,5 cm.

Cabré se sol agradar de subtils implicituds: així, es refereix a la distinció entre discurs i història, sense anomenar Benveniste; o exposa fins a tres lleis de la creativitat narrativa, posant-les en boca de Gaston Laforgue. Heu llegit bé: no Jules Laforgue sinó el famós Gaston... Aquestes coqueteries no són sinó regals de la lliçó potser més notable de l'obra: la seua negativa a retre's a cap cànon no basat en la recerca, en l'experiència, en el plaer. I la presenta plantejant diversos àmbits de la dignitat de la literatura (la «plenitud», diu a la pàgina 70): un pacte entre el jo i el mètode, una tensió entre el sentit profund i l'anècdota, una dialèctica entre la cultura pròpia i la universalitat.

Certament, en un món tan divers com l'actual, és difícil de precisar quin grau de cultura enciclopèdica —o d'imbecilitat— atresora cada lector. En principi, una forma de no patir aquesta imprecisió podria ser la negativa de tot bon escriptor a justificar la seua saviesa o l'erudició. Altrament, es pot caure sense necessitat en la invenció excessiva de conceptes —«la navalla d'Ockam»—; o en el verbalisme —la «màxima de quantitat» de Grice—; o en l'autojustificació injustificada —allò d'*excusatio non petita accusatio manifesta*. Vencent aquests paranys amb inusitada sinceritat, aquesta obra es planteja utilíssima per a estimadors de la literatura i imprescindible per als crítics universitaris o periodístics. Per agrair a Jaume Cabré tant d'esforç a amistançar la lectura sàvia amb la literatura sencera, copio del manual de Riquer i Valverde un parell de versos de Jules —no Gaston— Laforgue: «Ah oui, devenir légendaire, / au seuil des siècles charlatans!».

Lluís Meseguer

afers
full de recerca i pensament

33/34

Les dones i la història

1999

Revista fundada per:
Sebastià Garcia Martínez
Director:
Manuel Ardit Lucas

Subscripcions: Editorial Afers
Apartat Correus 267
E-mail: afers@xpress.es
46470 Catarroja (PAÍS VALENCIÀ)

XIV:33/34 (1999) Les dones i la història / Miscel·lània

Dossier: Anna AGUADO: Fer història del gènere, escriure història de les dones / Kathleen CANNING: La història feminista després del gir lingüístic. Historiar el discurs i l'experiència / Joan Wallach SCOTT: Les dones a *The Making of the English Working Class* / Laura L. FRADER & Sonya O. ROSE: Gènere i reconstrucció de la història de la classe treballadora europea / Eric D. WEITZ: L'home heroic i la dona eterna. Gènere i política en el comunisme europeu, 1917-1950 / Françoise THÉBAUD: La història de les dones a França, avui / Maura PALAZZI: Dones i història: el cas italià / Cristina BORDERÍAS: La feminització dels estudis sobre el treball de les dones (1969-1999) / Mercedes UGALDE: El gènere i la nació. Reflexions historiogràfiques / Anna AGUADO: Dones, història i androcentrisme històric: perspectives contemporaneïstes a l'àmbit historiogràfic català / Mònica BOLUFER i PERUGA: Cos femení, cos social. Apunts d'historiografia sobre els sabers mèdics i la construcció cultural d'identitats sexuades (segles XVI-XIX) / Antoni FURIÓ: Els dos gèneres o l'imaginari de l'Edat Mitjana masculina. La història de les dones a la península Ibèrica • *Miscel·lània*: Rafael CERRO NARGANEZ: La biblioteca d'Oleguer de Montserrat. Una descripció crítica (1617-1694) / Xavier FERRÉ i TRILL: Els orígens dels republicans catalanistes. Antoni Rovira i Virgili / Tomàs V. PÉREZ MEDINA: Regadiu i poblament als afores de l'Horta de València / Felip CID: L'objecte mèdic i la Història de la Medicina / Joaquim ANYÓ i OLIVER: Portuguesos al *Tirant lo Blanc* • *Postscriptum*: Pedro RUIZ TORRES: *El valencianisme polític* d'Alfons Cucó reeditat • *Revisions*: LUIZ SANFELIU, Jesús MILLAN, Núria SALES, James CASEY, Eva SERRA i PUIG, M. Àngels SANLLEHY I SABI, Salvador CALATAYUD • *Resenyes Culturals*: Carme ÀLVARO ERRAZU, Pilar MARTORELL RODRIGO • *Notes*: Núria SALES, David GINARD i FERON, Jesús E. ALONSO • *English Summaries* • *Publicacions rebudes*

Subscripció anual (tres números): 6.200 Pta. / Exemplar solt: 3.000 Pta. (preus sense IVA)
Pagament bancari: demaneu butlleta de subscripció

Gràcies per la propina: *una revisió, una relectura*

Una recent promoció d'*El Temps* m'ha permès gaudir una vegada més —ara en format de vídeo— de *Gràcies per la propina*, la pel·lícula de Francesc Bellmunt basada en la novel·la de Ferran Torrent guanyadora del premi Sant Jordi.

(Com que sempre és bo saber amb qui ens juguem els quartos, abans de continuar parlant d'aquesta pel·lícula voldria deixar ben clar que no em considero cap autoritat en matèria cinematogràfica. Les meves valoracions, doncs, van més per la banda intuïtiva que per l'analítica. Per entendre'ns: cintes elogiadess llargament com *La vida és bella* o *Els ponts de Madison* em semblen tramposes i lacrimògenes. I en canvi m'emociono fins a la llàgrima amb els cinc últims minuts de *Cinema Paradiso* o amb la conversa final en el restaurant entre *Harvey Keitel* i *William Hurt* a *Smoke*.)

El considerable èxit comercial que va assolir la pel·lícula de Bellmunt demostra que el problema d'aquesta variant del dèficit públic anomenada cinema català és més de manca de talent que no de recursos econòmics. En conseqüència, tinc la impressió que per fer aquí una pel·lícula que interessi al personal cal disposar de tres coses: un guió potent, uns actors convincents i un director competent que sàpiga explotar al màxim els límits, generalment migrats, del terreny de joc.

A *Gràcies per la propina* els tres elements de la fórmula hi són presents i, per tant, el miracle es produeix. El guió, que segueix molt de prop el text original, transmet amb nitidesa l'esperit de la novel·la: un cant a la tolerància, la llibertat i l'alegria de viure en un temps en què aquests conceptes eren molt mal vistos. Els actors —uns memorables Santiago Ramos i Juli Mira— comuniquen la calidesa d'uns personatges extraordinàriament humans. I la direcció sap traslladar a l'espectador el to lleuger i nostàlgic que travessa de punta a punta la història de la família Torres i els seus entranyables satèl·lits en la València del franquisme.

Malgrat algun detall resolt matusserament —la mort de la mare o la tòpica ca-

racterització del guàrdia civil, per exemple— les limitacions pressupostàries no han condicionat el resultat final. Ben al contrari, episodis que en el llibre tenien una entitat normal s'han enriquit de manera notable en vessar-los al llenguatge cinematogràfic. És el cas del ball del «bimbó» en el menjador familiar, de la processó de Corpus, de les escenes a l'hospital on ingressa l'oncle Tomàs o de la trobada final entre Ramonet i Manolo.

Aquesta seria, doncs, la meua tria de moments perdurables d'una pel·lícula que el públic va acollir amb la normalitat amb que s'accepten habitualment els productes que reuneixen interès en els seus plantejaments i dignitat en la seva execució.

Com no podia ser altrament, la revisió del film m'ha portat a rellegir la novel·la. I, a més a més, amb una certa curiositat ja que la distància de quatre anys que separava la meua darrera visita al text en propiciava una nova perspectiva. D'una banda ja coneixia la pel·lícula —per tant, personatges i escenaris ara tenien rostres i decoracions concretes— i, de l'altra,

Torrent ha publicat entremig un parell de novel·les més, cosa que permet ponderar amb més precisió quin paper juga *Gràcies per la propina* en el global de la seva bibliografia.

Puc dir que el resultat d'aquesta nova lectura ha estat molt positiu i que el canvi de trajectòria que fa cinc anys iniciava *Gràcies per la propina* no ha estat foc d'encenalls. Ara podem dir amb fonament que, tot i que hi ha un fil ètic constant que es percep des del seu primer llibre, sembla indiscutible que en l'obra de Torrent hi ha un abans i un després a partir d'aquesta novel·la.

Com sempre, a *Gràcies per la propina* es manté la defensa de la llibertat individual per damunt de les estructures polítiques, econòmiques, socials o espirituals que malden per escanyar-nos o per salvar-nos. Com sempre també, les criatures de l'univers torrentí lluiten pel seu dret a la diferència, demostren que no combreguen amb rodes de molí i continuen negant el pa i la sal als tics feixistes que es camuflen en la nostra quotidianitat panxacontenta i reformista. Però, a més a més, al costat d'això ha sorgit un escriptor molt més complet i dominador dels recursos

de l'ofici, dotat amb un sentit molt més afinat de l'estructura i del desenvolupament de la història que porta entre mans. Un escriptor que ha incorporat una dimensió inèdita fins aleshores en els seus llibres: la nostàlgia, que engrandeix el seu discurs per la banda de la profunditat.

«Ens refugiem en els records per impotència, quan el present no ens agrada», declarava fa quatre anys Torrent a un diari. Amb *Gràcies per la propina*, *La mirada del tafur* i *L'illa de l'holandès* la nostàlgia, el record i la tendresa han entrat de ple en l'obra de l'autor de Sedaví. Si hem de fer cas al que diu tot això són símptomes que el país no acaba de rutllar bé. Sort que ens queda la compensació de les seves novel·les. Ben mirat, tampoc és un mal consol.

L'hàbil

commoció de la nostàlgia

Anna Montero
Com si tornés d'enlloc
Cafè Central/Eumo, Barcelona, 1997
58 pàgs.

La nostàlgia ve de l'amor. Sense haver estimat abans no hi ha nostàlgia, la nostàlgia significa haver estimat per partida doble: mentre s'està en presència d'allò estimat (siga moment, cosa, persona o lloc) o quan se l'evoca des de l'absència i és aquest intent de revitalització i de pèrdua alhora que s'adelta en l'amor i propicia la nostàlgia.

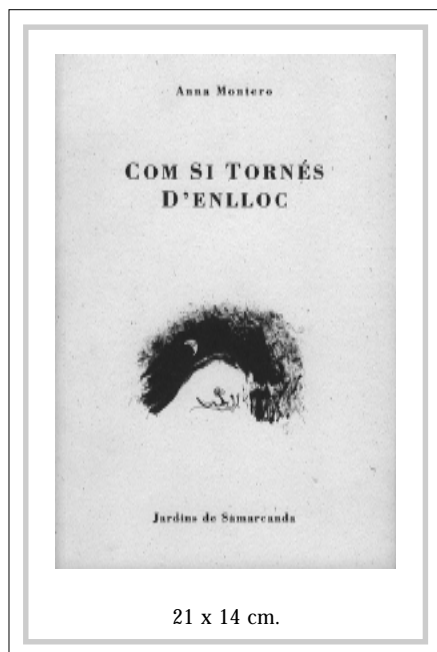
Quan aquest procés s'intenta desenvolupar poèticament, recau en la persona que llegeix la responsabilitat de bona part de la commoció lírica. I en *Com si tornés d'enlloc*, d'A. Montero, aquest és el tret definitori, del llibre i d'una línia poètica que cada vegada es fa més forta en el repte de la insinuació, en saber atraure la complicitat lectora cap aquells terrenys on la depuració del text i la quotidianitat de les vivències —*quotidianes* per entranyablement comunes, no banals— obri un univers inesgotable de ressonàncies poètiques. Un exemple: «ens ha despertat / el xiulit prim d'una merla / sobre el pebrer bord del jardí. / i entre els llençols feixucs del diumenge, / el record ens diu / el sol que naix, / l'herba tendra i la rosada. / a vegades la felicitat / és petita com un matí».

Anna Montero arrisca molt en aquest intent. Personalment, ha estat la segona part del llibre —«però un no-res...»— la que m'ha captivat de ple, segurament per una associació afortunada de poemes que qui sap les raons que l'autora haurà tingut per ajuntar-los d'aquesta manera. «a marc granell», «nadal», «*avui han florit totes les roses...*», «la casa de les ànimes» són textos al voltant dels quals es gesta una atmosfera entre la indefinició i la constatació del dolor i del temps irrevocable, o només del neguit que alimenta la sospita. Però tot açò viscut des de l'assossec i la serenitat i suggerit amb els mots depurats, indispensables. No casualment l'autora ha volgut erigir en salvaguarda els seus mateixos estris: «desfà el vent la impossible / geometria d'un jardí en flor, / quan el record s'imposa. / a dintre, l'or i el cristall d'un desert tan fràgil / disgrega l'arena / d'horitzons pressentits. / ara, quan la paraula / convoca cels i presències, / ningú no podria dir que mentim».

La derrota i la pèrdua ve del temps, un «naufragi sense supervivents» que només s'afirma en les paraules. Sense records no hi ha temps, ni sense temps dolor, i amor i dolor es confonen en la nostàlgia. Els extrems s'entremesclen en l'àmbit del poema i, així: «és mai un sempre / per sempre recomençat. l'aigua només i el seu record». El record de determinades experiències pot arribar a ser el motor del temps. Però el que a *Com si tornés d'enlloc* ens colpeja és l'efecte cruament instal·lat en l'emotivitat de la poeta i, més enllà encara, la que ha de romandre en el lector. Anna Montero sap que són les paraules *pedres* (precioses), per a poblar l'absència, testimonis incorruptibles d'un temps. Les poleix amb cura, molt lentament, atenta a no malmetre no allò que exhibeixen, sinó el misteri que oculten.

Maria Josep Escrivà

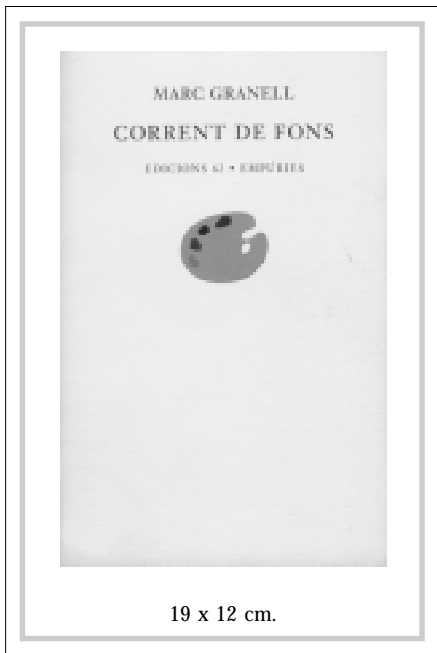
A recer

de la intel·ligència

Marc Granell
Corrent de fons
Barcelona, Edicions 62-Empúries, 1999
56 pàgs.

Vist des de *Lilla amb llunes* (1993, poesia per a infants), i de *Versos per a Anna* (1998, rar i magnífic exemple de poesia d'eufòria amorosa), *Corrent de fons* representa la tornada de Marc Granell a patrons temàtics característics de la seua poesia anterior als dos llibres susdits. En primer lloc, reapareix en aquest recull la idea de la vacuitat del bé terrenal, pur miratge. Marc Granell és el rei del menyspreu del món. Pere March, autor del poema moral «Al punt que hom naix, comença de morir», en reconeixeria la idea, reelaborada, a molts passatges granellians: «Morir no és res. / Haver nascut és la catàstrofe» («Tràngol»). Granell, però, no hi pren la perspectiva del moralista, sinó la del materialista: aquesta vida no només seria falsa, sinó que no n'hauria d'altra. Ara, aquesta vella idea és enriquida per un dels aspectes més interessants de *Corrent de fons*: el perfeccionament del sarcasme i del discurs d'humor amarg («Alta comèdia», «Lletra de consol adreçada al poeta Ausiàs March...», «Història»: «Les il·lusions es perden / com es perden els anys o el capell / o un paraigua: inevitablement»). Però si la vida no és més que falses aparences, «infern bellíssim», quin paper hi juga el poeta? Granell hi contesta, especialment, a la peça escrita en la mort de César Simón: «De tard en tard, tot sol, / algú s'atura i mira / més enllà del soroll i de les ombres. / I canta el que hi veu / amb versos que encenen / petites esclatxes en la tan llarga nit. / I diu veritat. / Puix diu ombra» («El cant»).

Per contrarestar la fugacitat i la falsedat de la vida, l'autor proposa el refugi en l'estudi i el conreu de la intel·ligència; conreu impossible sense la preservació de la memòria. L'extermini de la memòria —especialment de la memòria col·lectiva— fa sorgir en el poeta la manifestació d'amor al País —ara país, amb minúscula—, pel qual es plany: el veu tan autoconscient com una pedra, encara agraïda que li peguen puntellades («El meu país»). País sense memòria; ni memòria

del passat, ni memòria de si mateix: «Es posa a recordar i els records / se li n'ixen de seguida per totes bandes, / es vessen en el mar / brut i oliós d'un oblit / enterc i dur com una mort antiga» (ibid.). En Granell, característicament —igual que en l'actitud fusteriana—, l'amor íntim al país no va acompanyat d'acceptació dels tòpics tradicionals de patriotisme, que el poeta rebutja («Banderes»). El cas de València és especial: «En tu he nascut i en tu visc i per això t'estime / i per això t'odie amb el fàstic més roent» («Madinat at-turab»).

Al costat del perfeccionament de les seues línies temàtiques, hi és especialment destacable l'autosuperació estètica, començant pels usos retòrics, amb els recursos fònics destacant-hi pel seu ús. No es tracta sols de recursos de dicció, bé que també hi trobem excel·lents al·literacions («ciutat de fang fet falsa esplendor de misèries», «Madinat at-turab»); és també que Granell, després d'un historial de fidelitat a l'avantguardisme formal (només trencada pel recull infantil *L'illa amb llunes*), a *Corrent de fons* es decideix a cercar sovint ritmes reconeixibles, i a jugar, en un grapat de poemes, amb metres aproximats a la regularitat, i amb una certa rima. Estròficament, hi presenta des de poemes formats sobre quartetes, de tradició anglosaxona, fins a la trobadoresca octava d'art major. Aquest nou nivell d'afany estètic, la cura com més va més gran en l'elecció i la selecció de recursos poètics (la cura «formal»), no pot menys que contrarestar en certa manera el seu discurs poètic sobre la impossibilitat de vèncer la mort i l'anihilament: Marc Granell té una llarga pervivència assegurada.

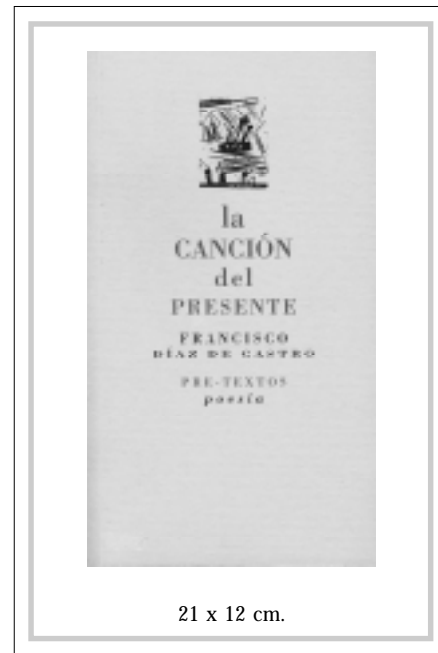
Rosanna Cantavella

Només que el temps present

Francisco Díaz de Castro
La canción del presente
València, Pre-Textos, 1999
70 pàgs.

«És sólo una canción para cantar / el gozo del instante que se va.». Aquests dos versos descriuen no només el que significa aquest llibre, també el que és la concepció poètica de l'autor i, per extensió, del que s'ha anomenat poesia de l'experiència o poesia figurativa. Per al poeta, autor d'aquests versos, la poesia ha de ser el reflex de la vida, una exaltació dels petits moments feliços, instants o instantànies, que ajuden a afrontar la vida amb certa normalitat, perquè les seues aspiracions o ambicions tenen molt a veure amb el que des de sempre, en literatura, s'ha descrit amb el tòpic de l'*aurea mediocritas*. Els poemes giren al voltant de situacions quotidianes i moments fugaçs de certa joia que s'arrabassen al temps i que el poeta viu com una treva, perquè la vida és una guerra, una guerra contra el temps, contra «el nombre amenazante de la vida». Però no és el fet de viure, en majúscules, sinó la vida real i quotidiana d'un individu concret, del subjecte-autor d'aquests versos. En aquest sentit funciona el concepte d'autobiografia fictícia amb les al·lusions al teatre de la vida, a l'engany i a la simulació, molt en consonància amb el que és la matèria poètica dels versos de Gil de Biedma, influència molt evident, sobretot en el poema introductor, amb el significatiu títol de «El impaciente», o en «Sólo la vida», que ens recorden tant el balanç de la vida d'alguns dels darrers poemes de Gil de Biedma.

Tal com s'indica en el títol, el subjecte d'aquests versos se situa al present i no té cap voluntat de fer memòria: «De ayer lo memorable nos impulsa / y lo demás es ruido, es pérdida o es nada. / Mañana es la hipoteca de una sombra. // El ahora es el único escenario, / tú y yo somos el tiempo de la acción, / somos el tiempo». Els actes i la vida d'aquest jo, omnipresent, són la matèria poètica d'aquest versos, perquè no hi ha res que es resista, malauradament, a ser poetitzat. La qualitat amb què el subjecte dels poemes es defineix en el poema introductor, una mena d'autoretrat, condiciona la mirada sobre la vida que plana en els seus versos. És un home impacient, amb pressa per viure, per no perdre's res de la vida, i aferrat al seu present. Els instants que copsen els seus

versos no són l'instant etern —del qual parla un altre poeta—, sinó, com el temps present, l'instant fugaç: «(...) que no nos engaña, porque se llama tregua (...) // Imagen instantánea de la dicha.». Diu Enric Sòria a *L'Instant etern* que «un vers no és una treva» i també que «un prec no és una treva / car no hi ha treva»; no obstant això, per al subjecte d'aquests versos certes sensacions i intuïcions que de sobte envaeixen un acte de la vida ofereixen una treva a l'home, detenen el pas precipitat del temps, com quan irromp la bellesa: «De este lugar, tan sólo su belleza; / así vence la vida al desengaño». El seu concepte de la poesia, com la seua idea de la vida, sense grans pretensions, reflex i constatació de la realitat més quotidiana, com ho és la poesia realista, es barregen i es confonen als seus versos plens de complicitats amb altres poemes amb els quals troba una certa afinitat, com observem no només en les dedicatòries sinó també en certes referències a encontres i lectures dels seus versos. Amb connotacions negatives, hi empra termes del camp semàntic bèl·lic, trobem al·lusions a baralles pseudoliteràries sobre maneres d'entendre la poesia, dirigides a qui anomena enemics, com en «Estado de sitio», «Legado» o «Es sólo una canción».

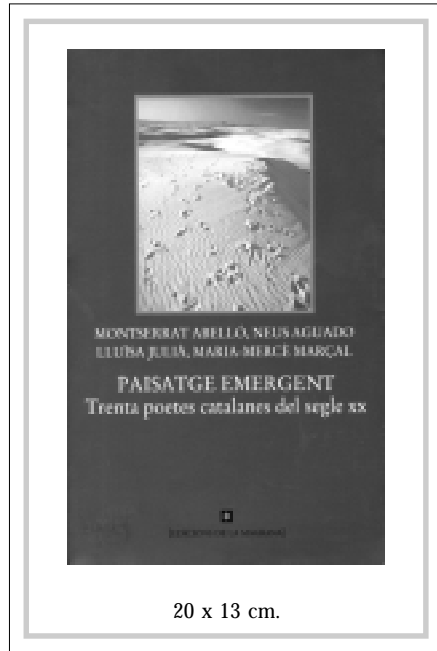
En aquest llibre tornem a trobar-nos amb certs aspectes que de la poesia de Díaz de Castro, amb les seues constants o les presències que se li imposen, com la mar o la nit i, sobretot, amb un tret del seu estil que ens captiva especialment, el to malenconiós, el caràcter elegíac dels seus versos, aqueix to més descarnat i cru que, al capdavall, transmet la solitud més descoratjada i que el porta a exclamar, com qui no diu res, que «és como si se olvidara la vida de nosotros».

Rosa M^a. Belda : 17

Un senyal de perill

Aquest llibre és un bon testimoni de la vitalitat de la poesia catalana del nostre segle. Amb trenta noms només, i només dones, podríem competir dignament dins el rànquing de qualitat de la poesia contemporània: en un cànon poètic del segle XX, sempre que fos ampli i democràtic, no hi fariem el ridícul. Per descomptat que no hi podríem presentar-nos, a risc de perdre l'esplendor, sense els grans prohoms com ara Riba, Espriu i tots els etcèteres masculins que vulgueu. I tant! Però, la qüestió és: tan gran és la distància entre aquests sants barons i escriptores com ara Clementina Arderiu, Marta Pessarrodona o Maria-Mercè Marçal? A hores d'ara, potser sí: arribar a l'altura d'un Brossa o d'un Gimferrer, per exemple, no és cap bagatel·la. Ara bé, el dia que els prejudicis masclistes —que inconscientment o conscient han rebutjat certes «sensibilitats» poètiques— i el poder mascle dins les elits culturals —que conscientment ha ignorat o menyspreat la poesia feta per dones—, el dia que llancem aquest llast, dic, la distància entre els poetes i les poetes esmentats serà relativa, i fins podrem dir sense por: «m'agrada més la muller que el marit»; i a molts els caurà la cara de vergonya de pensar que la dona de, la germana de o l'amant de també és poeta, com si es tractés de futbolistes destinats a jugar sempre en segona divisió.

Tota aquesta paraula té la intenció d'agrir el somriure burleta dels qui pensen que *Paisatge emergent* és una antologia més de dones que tenen l'estranya *mania* de reivindicar-se. I sí, es reivindiquen, ¿o és que no cal recalcar que les trenta poetes antologades, per qualitat literària, tindrien dret a aparèixer en una antologia *general* de la poesia catalana contemporània, i si no en formaven

Montserrat Abelló, Neus Aguado,
Lluïsa Julià i Maria-Mercè Marçal
Paisatge emergent.
Trenta poetes catalanes del segle XX
Edicions de la Magrana, Barcelona, 1999
248 pàgs.

part seria per raons d'espai i de gustos? *Paisatge emergent*, d'altra banda, és força representativa de tot el que ha donat de si la poesia catalana d'aquest segle feta per dones. Comença amb la clàssica Maria-Antònia Salvà i acaba amb les poetes nascudes a la dècada dels 50, amb l'excepció d'Imma Sarduc, Anna Dodas —malauradament, ai, desapareguda— i Margalida Pons, que naixen als 60. Tot i que substituiria algunes (poques) autores —per exemple, crec que C. Sánchez-Cutillas hauria de ser-hi—, la tria em sembla correcta, i només lament que les antologadores no s'hagen arriscat més i no hagen inclòs algunes joves poetes d'ara mateix, la ja maduresa de les quals hauria servit de colofó perfecte per a tancar el segle.

També cal agrair que l'antologia haja estat suficientment respectuosa amb tot el territori lingüístic —llevat del cas de l'Alguer, que personalment desconec. Això ha permès d'aproximar-nos una mica poetes tan allunyades geogràficament com ara Renada-Laura Portet o, per als no-valencians, Maria Beneyto —una autora important no prou ben valorada més enllà del País Valencià, ni tampoc més ençà.

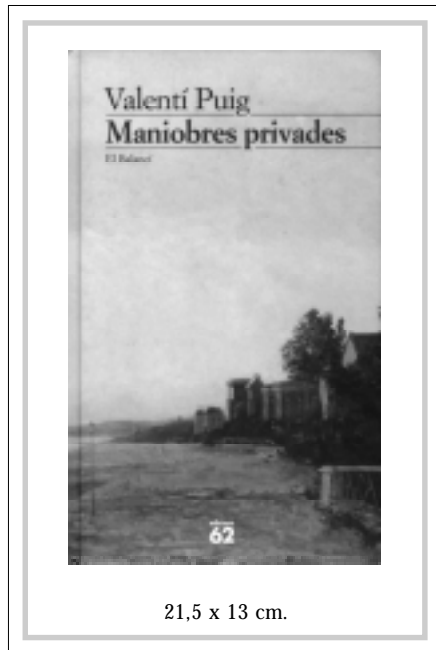
A més de les poetes ja esmentades, la trentena es completa amb: S. Gay, R. Leveroni, C. Viñas, C. Maluquer, M. Abelló, F. Fuster, M. Oleart, M. À. Anglada, Z. Burgos, R. Fabregat, Q. Jaume, O. Xirinacs, J. Contijoch, M. Ballester, M. Rodés, T. d'Arenys, T. Pasqual, V. Panyella, A. Montero, C. Sánchez-Mústich i M. Fullana. En definitiva, un paisatge pluralment emergent i alhora un «senyal de perill», perquè, com deia M. À. Anglada, «convidar les poetes és cosa perillosa», i molts «joglars del rei» ho saben.

Ramon Ramon

Han hagut de transcórrer setze anys des de la publicació de *Dones que fumen* (1983) abans que Valentí Puig publicara un nou recull de contes. *Maniobres privades* trenca, d'aquesta manera, amb el silenci de l'escriptor mallorquí com a autor de contes, que no com a novel·lista, crític de literatura i assagista de reconeguda solvència. Perquè, durant aquests anys, Valentí Puig ha publicat tres novel·les —*Complot* (1986), *Somni Delta* (1987) i *Primera fuga* (1997)—, innombrables articles als diaris, llibres de poesia i l'assaig *L'home de l'abric*, amb el qual va guanyar el Premi Josep Pla 1997.

Les virtuts de *Maniobres privades* són més a prop de l'ostentació lingüística i de les figures retòriques que no de l'elaboració d'una estructura ferma que vaja a l'encalç de la creació de l'efecte final que tant agradava a Julio Cortázar i a Allan Poe. Un exemple d'això són les nombroses i rebuscades comparacions amb què l'autor esquitxa pertot les narracions, i la caracterització intel·ligent de la psicologia dels personatges, d'una subtileza analítica inigualable. Com d'habitud, Valentí Puig fa palés un coneixement profund de la llengua catalana. Fa servir el lèxic i la morfologia verbal pròpies de la varietat dialectal balear —a vegades de manera gratuïta, perquè res no aporten a la narració— sàviament combinats amb mostres exquisides de lèxic del registre culte. L'autor, però, repeteix adesiara alguns mots pertanyents al registre esmentat sense adonar-se'n, tot i que això no desmereix en absolut la qualitat lingüística i literària de les narracions. Quant a l'estructura, hi ha una constant o un recurs narratiu que sovinteja: el de l'encapçalament dels contes amb una frase extreta d'un dels personatges —habitualment del protagonista— o amb una *sententia* que surt directament de la boca del narrador. Aquest inici *in media res* ens dóna la pauta temàtica de la narració. L'autor rebla el clau d'aquestes històries tot fent al·lusió de la frase inicial al darrer paràgraf. És el cas dels contes «El principi de la irresponsabilitat», «Travessia nocturna» i «Arcàdia». L'autor, a més, crea expectatives amb prolepsis situades estratègicament, tot i que la resolució del «conflicte» és, de vegades, anodina, trivial i poc convincent; potser perquè els personatges pateixen l'apatia i el desmenjament dels qui senten la vida com una salmòdia insuportable. D'altra banda, tres dels contes del plec presenten una es-

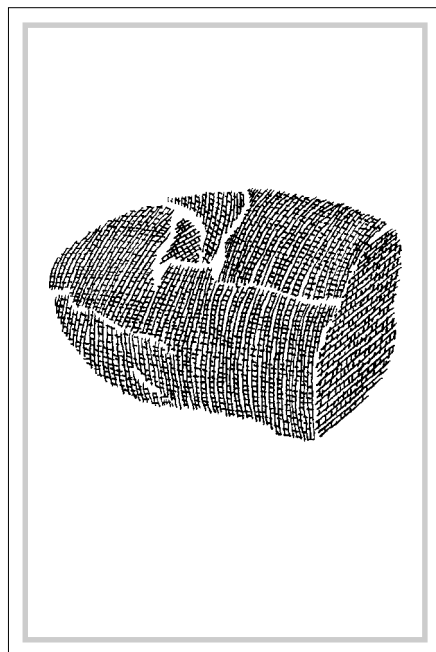
La lenta agonía dels morts

21,5 x 13 cm.

Valentí Puig
Maniobres privades
Edicions 62, Barcelona, 1999
186 pàgs.

structura en capítols: «Dos banys complets», «Maniobres privades» i «Arcàdia». De tots tres, se n'ha de destacar el segon. «Maniobres privades» és, potser, el conte més reeixit del recull. No

debadés, el títol d'aquest conte i el del llibre és el mateix.

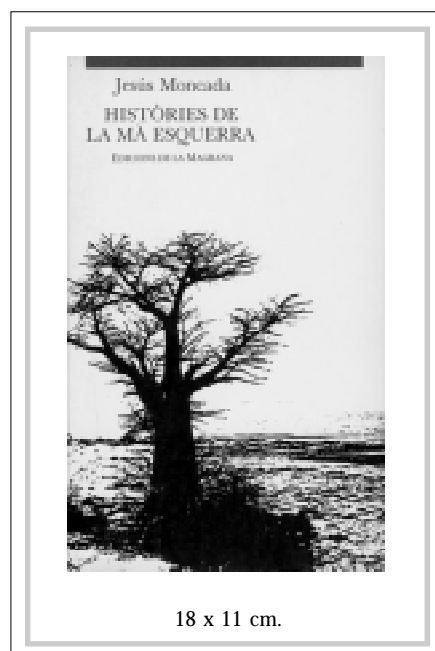
Les narracions de Valentí Puig emanen un escepticisme ferotge o domesticat, segons les circumstàncies. En la gran apostasia del món, Valentí Puig mostra el capteniment desvergonyit dels descreguts. L'escepticisme que traspua el narrador és d'una riquesa i una complexitat extraordinàries. Si ara s'abraona amb la ironia, més tard s'adelita amb la conformitat més pregona. Si adés es mostra sarcàstic i cruel, després fa palesa la benevolència condescendent de qui es conscient dels límits irrisoris de la naturalesa humana. De vegades, però, l'escepticisme de Valentí Puig és d'una crueltat implacable, sense concessions a megalomanies estúpides ni casuístiques expiatòries. Al conte «Acabem amb l'amor», posem per cas, el narrador diu: «Sense vocació ni desig de glòria, no és que la música li fos senzillament com una lliçó apresada. Li agradava, però, de la mateixa manera que la regularitat i el bon quefer d'una defecació aporten una engruna de felicitat». I hi afegeix: «Fins i tot a pesar de l'invent de l'inodor, és obligat dissimular que vivim enmig d'un mar excrementici, però no és prudent oblidar-ho sempre. Una part substancial de nosaltres és allí, a les clavegueres, en l'instant de desaparèixer de cap a la fosca quan activem el niàgara, per a anar a parar a rius i oceans, surant o desfent-se, amalgamada amb d'altres desferres, deixalla de la nostra vida privada, que oblidem però que cada dia veiem i olorem».

Fa l'efecte que els personatges de Valentí Puig són un únic personatge, amb variacions més o menys efectistes segons la gradació i la intensitat de l'escepticisme que exhalen. Al capdavall, tots ells fan el ròssec impenitent de la gran misèria humana; l'embalum esgavellat en què es converteix la quotidianitat; el monòton degotall del succeir dels dies; la ferum flatulenta de la femta familiar en què ens reconeixem; el fiçó mordaç que ens agullona amb la trista i impertorbable immobilitat del temps. El protagonista de les històries de Valentí Puig és un animal megalòman complagut, el gran sàtrapa de la mediocritat humana, el misantrop a la gatzoneta mostrant impudicament el gran ull del cul per on burxa l'agonia lenta de l'única veritat que ens salva: la de la mort. Al remat, el lector no pot estarse de «compadir de tot cor aquella gent incapaç d'acaronar amb felicitat la pura escorça de l'arbre de la vida».

J ESÚS MONCADA:

Et demanen un text breu per a la revista Caràcters. Volen saber què estàs fent ara mateix. Fa una setmana, la resposta hauria estat fàcil i entenedora. Aleshores revisaves les últimes proves de Calaveres atònites, el llibre de relats que vas començar a continuació d'Estremida memòria, i te n'hauries pogut eixir explicant les correccions in extremis que hi feies: l'adjectiu imprecís o sobrer, la frase gandula que cal tibar, les errates insidioses... Fins i tot hauries pogut aprofitar l'avinentesa per treure en roda allò de Joseph Conrad, «M'he passat el matí rumiant per posar una coma i l'he esborrat a l'hora de dinar», d'allò més escaient amb el teu tarannà. Amb les proves enllestides, però, aquest recurs ja no val. D'altra banda, si expliques la veritat, pots passar, ves per on, per mentider. ¿Com els faràs entendre que et trobes desolat perquè acabes de perdre de cop i volta la gent amb la qual has viscut durant els tres anys que t'ha costat escriure el llibre? ¿S'empassaran que enyores el jutge Crònides, la seva tia Penèlope, la revolucionària Leucofrina, l'Honorat del Rom, l'Arnau de Roda i tots els altres, ara convertits en lletres i presoners en una cel·la de paper, a l'espera que un lector hospitalari els rescati i els faci viure? ¿Pensaran que els enredes? ¿T'acusaran de treure't de la màniga una tracamanya d'escriptor? No ho sé. Mal que bé, però, hauràs d'intentar-ho i no et queda gaire temps. A València t'esperen. Posa fil a l'agulla o faràs salat.

18 x 11 cm.

18 x 11 cm.

OBRES PUBLICADES:

NARRATIVA BREU

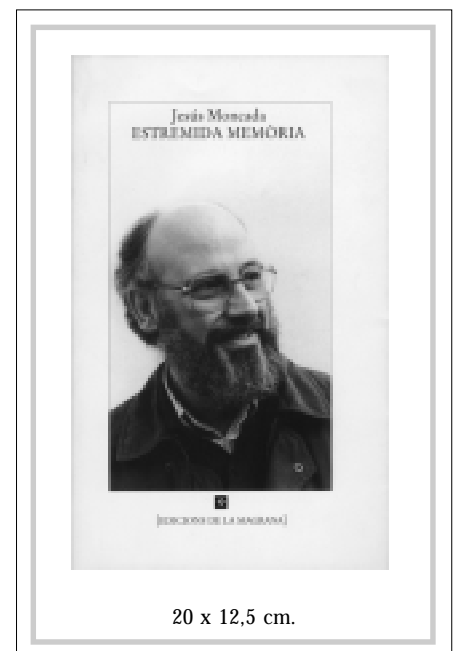
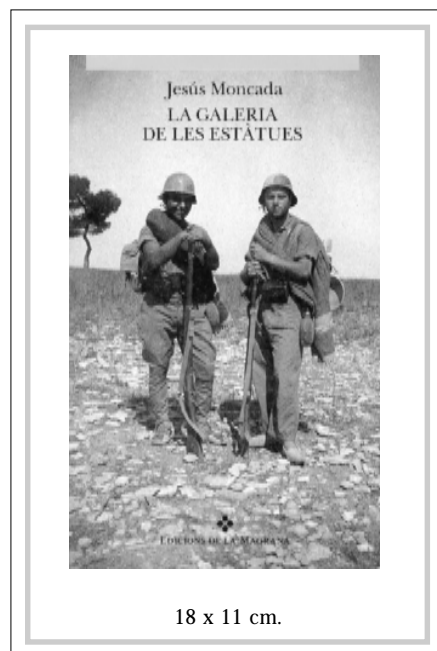
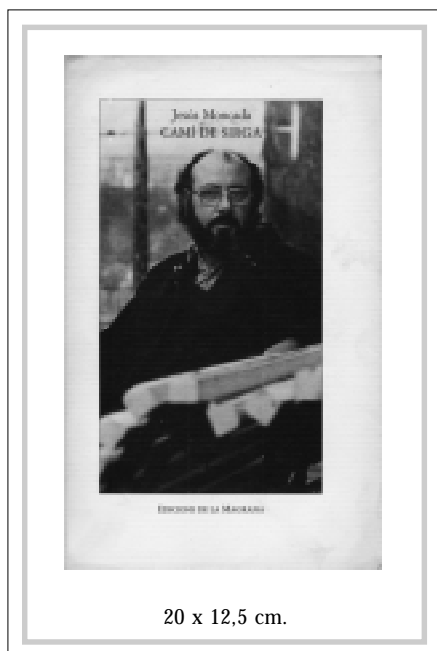
- Històries de la mà esquerra*, Barcelona, Gràfiques Diamant, 1973.
Històries de la mà esquerra i altres narracions, Barcelona, La Magrana, 1981.
El Cafè de la Granota, Barcelona, La Magrana, 1985.
Calaveres atònites, Barcelona, La Magrana, 1999.

NOVEL·LA

- Camí de sirga*, Barcelona, La Magrana, 1988.
La galeria de les estàtues, Barcelona, La Magrana, 1992.
Estremida memòria, Barcelona, La Magrana, 1997.

CRÍTQUES:

- Alonso, Vicent: «Jesús Moncada o l'art de contar amb la mà esquerra», *Caplletra* 22, primavera 1997, pp. 69-80.
 Cònsul, Isidor: «Jesús Moncada, narrador consolidat», *Avui*, 15-V-1985.
 —«Camí de sirga, una novel·la esplèndida», *Avui*, 17-IV-1988.
 Marçet, Pere: «Mequinensa, al costat de les grans obres», *Diari de Barcelona*, 29-III-1988.
 Marco, Joaquim: «Camino de sirga», *ABC*, 23-IX-1989.
 Orja, Joan: «Contra las tentaciones del olvido», *La Vanguardia*, 23-IV-1988.
 Parcerisas, Francesc: «Tres propostes prou engrescadores per a la jove narrativa catalana actual», *El Món*, 15-IX-1982, p. 28.
 Pont, Jaume: «El silenci de les aigües», *Avui*, 11-IX-1981.
 Vidal-Folch, Estanislau: «Ocupeu una cadira al Cafè de la Granota», *El País*, 26-V-1985.

Periòdicament s'alcen veus que protesten per l'elevat grau de violència que contenen els llibres dirigits als infants. Val a dir que els dards de la protesta apunten més aviat al món de la televisió, però les seues al·lusions esguiten també el món dels llibres.

En l'ambient, en determinats ambients, la violència, per dir-ho en paraules que han fet fortuna, no és políticament correcta i hauria d'estar relegada dels sectors educatius. Aquesta idea s'acompanya sovint amb l'argument d'una idíl·lica època literària anterior representada per la rondallística.

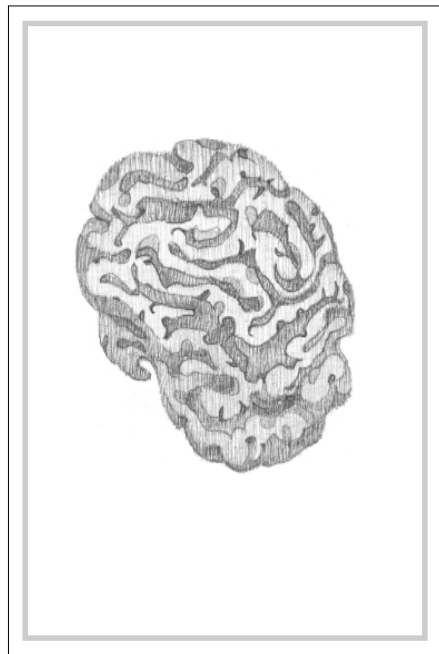
Davant d'això, confesse la meua perplexitat. Si un repassa els contes tradicionals constata que la violència és, si no l'ingredient únic, sí un dels principals continguts d'aquests arguments: *Hansel i Gretel*, per exemple, retrata amb cruïsa un intent d'infanticidi i, en menor escala, presenta un didàctic exemple d'exploació infantil; *En Polzet*, l'emprenedor Polzet, mostra un cas d'abandonament filial múltiple i set, dic set, no un ni dos ni tres, sinó set parricidis amb l'agreujant d'antropofàgia; i què dir de l'uxoricida en sèrie *Barbablava* o de la *Caputxeta Vermella* que, per pàmfila, acaba a l'estómac del llop dolent? En tots els casos s'entreveu un model educatiu la moralitat del qual es pot sintetitzar amb aquella frase afortunada del cronista castellà: «Espabila, Favila, que viene el oso».

No és aventurat deduir que els ecos ideològics d'aquestes narracions es recolzen en les necessitats de supervivència de la societat que les va engendrar. Sens dubte, el cicle guerra-pesta-fam que ha assolat la societat europea durant segles és a l'origen de moltes d'aquestes rondalles.

Per tant, la violència com a trama és un vell motiu literari. També ho és de fet el corrent que ha volgut minvar-ne els efectes. A tall d'exemple podem recordar una de les revisions del conte al·ludit de la *Caputxeta Vermella*, on els caçadors obren la panxa del llop i en trauen, immaculades, l'àvia i la néta. És la resposta d'una societat que es nega a acceptar la seua cruïtlat inherent i, en conseqüència, la maquilla. En tot cas és la resposta d'una classe determi-

nada d'aquesta societat. Ignore d'on prové aquesta interpretació benèvola del mite de la Caputxeta, però aventuro la hipòtesi que una burgesia benestant i panxacontenta en deu estar al darrere. Personalment preferesc la cruïsa, l'eixutesa fins i tot, de la versió recollida per Perrault, on, clar i net, s'evidencia la lluita per la supervivència.

Des de sempre, doncs, s'han donat aquestes dues diguem-ne tendències morals. Potser és cert que l'una és més adequada i suggerent com a model educatiu, però el que és clar és que la bondat dels seus plantejaments no la fa literàriament irrefusable. Tampoc no la fa recusable a priori, no exagerem. El que tracte d'adduir és que l'objectiu de la literatura no és necessàriament el d'educar els

nostres fills (aquesta tasca noble és, sobretot, responsabilitat de pares i de mestres), sinó que més aviat és memòria i expressió artística dels sentiments humans. Si a més redimeix l'ànima d'un assassí o cultiva les maneres d'un estúpid, molt millor.

Aquesta idea s'oblida amb una certa reiteració en el camp de la narrativa infantil i juvenil, on fa l'efecte que els editors i els escriptors de vegades es preocupen més per publicar llibres solidaris, no sexistes i igualitaris que no obres que excel·lesquen pels seus valors literaris. Potser fóra bo de recordar ara i ací que, lamentablement, les intencions lloables no sempre engendren bona literatura sinó, massa sovint, llibres políticament correctes.

Pasqual Alapont

¶ Saitabi

Un dossier sobre «La història oficial (1939-1960)», coordinat per Enric Guinot, aporta aires renovadors a aquesta veterana publicació de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València. En efecte, al llarg de quasi 170 pàgines un seguit d'estudiosos analitzen l'evolució del discurs historiogràfic acadèmic al llarg de l'època franquista en el marc de la Universitat de València. Les troballes i la informació aportada són realment notables. Ja fa temps que la «història de la historiografia», l'anàlisi aprofundida de les claus, els determinants i el context del discurs historiogràfic, ha mostrat les seues possibilitats il·luminadores. Ací hi ha un «estudi de cas» ben proper, ben treballat i amb una densitat de tractament impressionant. Hi ha aportacions d'Enric Guinot, Marc Baldó, Anna Aguado, Manuel Ardit, Bernat Martí Oliver, Valentín Villaverde, José Martín i Jorge Sebastián. (Revista de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València, núm. 47, 1997, Av. Blasco Ibáñez 28, 46010 València.)

¶ Mètode

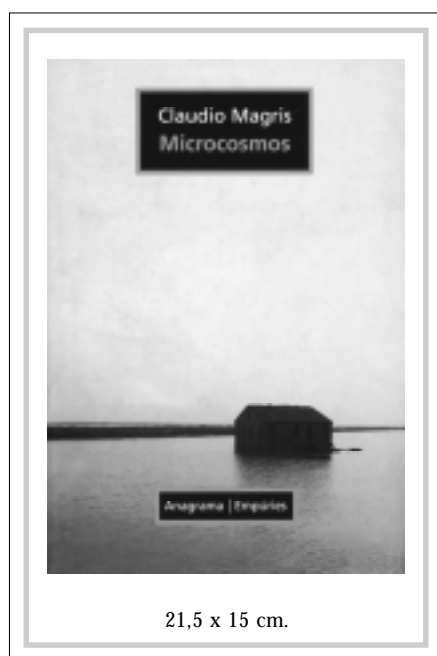
Sota la direcció científica de Martí Domínguez i coordinada per Olga Dénia, aquesta «revista de difusió de la investigació» es proposa «lluitar contra la divisió entre ciències i humanitats i acostar la ciència a la societat... lluitar contra l'esquinçament del saber —inversemblant a les portes del segle XXI—, on ciència i cultura semblen cada dia més irreconciliables». Certament, un objectiu ambiciós, però indefugible, si ens interessa una visió completa de la cultura contemporània, una imatge del saber amb cara i ulls. Aquesta revista hi fa una gran aportació, i de pas demostra altres dimensions d'utilitat de la nostra llengua. El present número tracta un conjunt de temes variats, entenedors i suggerents (de biologia, ecologia o política científica) i conté un monogràfic sobre Astronomia i Astrofísica, amb articles d'especialistes que exposen de manera accessible els avanços d'unes disciplines que ens conviden a «comprendre l'univers». (Núm. 21, primavera 1999, Universitat de València, Arts Gràfiques 13, 46010 València.)

«Fa che la morte mia, Signor, la sia comò 'l scòre de un fiume in t'el mar grande». Amb aquests versos del poeta Biagio Marin, Claudio Magris tancava *El Danubio* (Anagrama, 1998), un llibre que llançà a la fama internacional a aquest professor de Trieste, un dels germanistes més prestigiosos de l'actualitat. Fins a la seua desembocadura en el Mar Negre, Magris recorre el curs d'un riu especialment significatiu com a símbol d'aquell àmbit supranacional, plural i multilingüístic que representava l'Àustria dels Habsburgs i ho havia fet detenint-se en cada concreció d'aquesta pluralitat amb la mirada i la destresa d'un escriptor capaç de barrejar ficció i erudició fins a aconseguir una simbiosi tan atractiva com suggeridora. El recorregut a través del Danubi és l'excusa per fer confluïr en la paraula escrita les sensacions presents del viatger amb les reflexions erudites del coneixedor de les arrels històriques d'uns móns, units temps enrere per lligams politicoculturals i ara gràcies a la literatura. Magris sap jugar amb intel·ligència aquestes possibilitats de la paraula literària i per això no deixa ni un sol moment de passar des de la simple descripció de la realitat present a la força d'uns recursos simbòlics on present i passat —geogràfics i històrics— són utilitzats per suggerir, o per formular explícitament, paral·lelismes amb l'existència de l'individu i, tot plegat, amb el poder demiúrgic de la literatura. «És possible que escriure signifiqui reomplir els espais blancs de l'existència, aquell no-res que s'obre de sobte en les hores i els dies, entre els objectes de la cambra, i els absorbeix deixant una desolació i una insignificança infinites. La por, ha escrit Canetti, inventa noms per distraure's; el viatger llegeix i anota noms en les estacions que el tren deixa enrere, en les cantonades dels carrers on el porten els seus passos, i avança una mica alleugerit, satisfet per aquest ordre i aquest ritme del no-res». Per això, el narrador de Magris, en Passau —allà on conflueixen el Danubi, l'Inn i l'Ilz—, sap que el corrent del riu és desig de la mar, nostàlgia de la felicitat marina. Però sap també, és a dir dubta, si aquesta plenitud vital que sent en els carrers de la ciutat dels tres rius és només la derivada d'escriure-la ara, en una tauleta del Cafè Sant Marc, a Trieste. Pense que aquesta maniobra narrativa, que Rousseau utilitzà de manera singular i corprenedora a les seues *Memòries*, ens remet a un dels eixos claus de la cosmovisió de Magris. I és per això que els versos de Marin citats al principi tanquen el viatge —la vida, la història, el relat— a través de les ribes del Danubi. La plenitud és la mar immensa on Marin clamava trobar la mort. Una mort tocada per la poesia. Magris sap ben bé que «probablement sobre el paper es fingeix i s'inventa la felicitat».

Viatjar: una guerrilla contra l'oblit

Claudio Magris
Microcosmos
Anagrama/Empúries, Barcelona, 1999
301 pàgs.

Microcosmos es tanca amb el protagonista sota la volta de l'església del Sagrat Cor, a Trieste. La darrera etapa del viatge, que ací és també el fil conductor de la narració, significa també la plenitud, que ara s'expressa

de manera força simbòlica. La volta és l'aixopluc i l'església el símbol del retorn i del final inevitable. Perquè el viatge de *Microcosmos* és circular. Acaba on va començar, a Trieste, la ciutat on Magris va nàixer. Si potser ens trobem davant de dues concrecions diferents del símbol del viatge —el que representa el curs d'un riu i el que, d'arrels homèriques, exigeix el retorn—, tots dos es tanquen amb aquesta referència a la plenitud vital, al tancament d'un procés, que és la fi definitiva. *Microcosmos*, d'altra banda, redueix l'abast de la mirada del narrador i, en conseqüència, n'augmenta la capacitat per fer sobresortir els detalls. Ara, iniciem el viatge al Cafè sant Marc, a Trieste. Després, visitem Malnisio, Grado, Ilirska Bistrica (als peus del Nevoso), la Collina, algunes illes de l'Adriàtic, el Tirol, fins arribar de nou a Trieste, al Jardí Públic i, finalment, a l'església del Sagrat Cor. Són diver-

sos móns a escala reduïda on el narrador serà capaç d'arribar a allò aparentment més insignificant, però que la literatura engrandeix amb la intenció potser de recordar fins a quint punt la vida no és sinó aquesta acumulació de les coses més petites. Però la restricció voluntària de l'abast de la mirada no impedeix que Magris pose en joc tots els recursos que ja havia utilitzat a *El Danubio*. Potser ara l'erudició s'ha diluït o ha deixat pas a una presència major de la narrativitat o de la descripció de sensacions i visions del narrador o de les històries subsidiàries. Aquella per exemple de la tia Esperia, una bella història d'amor, bella i trista alhora, com tantes històries d'amor que ha immortalitzat la literatura. O la d'en Paolo, l'heroi de Canidole. Però la força teoritzadora de Magris no ha desaparegut. La trobem encara sota la forma d'una ràpida reflexió o sota el comentari extens d'un autor, un fet històric o una qüestió abstracta. Que serveixen d'exemple les línies que dedica —a propòsit de la casa de Passolini a Grado, la ciutat de l'aigua— al mite de Medea i totes les reflexions, que ens sorprenen en qualsevol moment del llibre, sobre els problemes derivats de les afirmacions de la identitat. Reflexions, lògiques d'altra banda, si pensem en aquest descens als móns *reduïts* que significa *Microcosmos* des de l'espai supranacional dels Habsburgs. És des d'ací que podem sospesar justament les afirmacions que ens fa sobre la mateixa ciutat de Trieste, «una platja reberta de detritus de la història», i avaluar amb objectivitat la rotunditat d'afirmacions com ara «tota identitat també és horrible, perquè per existir ha de traçar una frontera i apartar el qui està a l'altra banda».

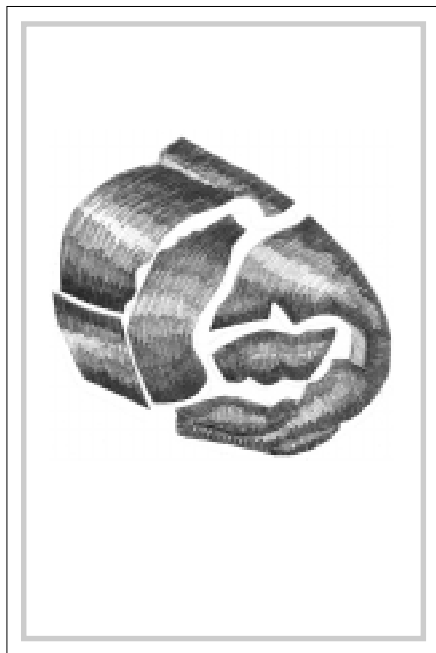
Però els viatges de Magris, els grans i els petits, són sobretot una lluita contra l'oblit. El viatger és un guerriller a favor de la memòria, de la pròpia i de la col·lectiva. I, en conseqüència, ho és també l'escriptor i la literatura, que en deixen constància. Assegut en una tauleta del Cafè sant Marc, el lloc que per plural i tolerant considerava més adequat per a l'escriptura, Magris sap que «escriure potser també és cobrir, una capa sàvia de vernís passada sobre la vida d'un mateix, fins a fer-la aparèixer noble gràcies als errors posats hàbilment a la vista mentre un fa veure que els amaga, amb un to d'autoexcusa sincera que els torna magnànims, mentre la porqueria es queda a sota». Més d'un lector haurà de veure-se-les amb les temptacions escèptiques que se'n deriven. Jo preferesc pensar que la contemporaneïtat ens ha ensenyat massa bé que la memòria és cosa de molts, com la veritat. I Magris és en aquest sentit un escriptor rigorosament contemporani.

Contra el pensament únic

Isaiah Berlin
The roots of romanticism
Chatto & Windus, Londres, 1999
171 pàgs.

El romanticisme alemany representà, segons Isaiah Berlin, una revolució de conseqüències tan importants i duradores en les vides i el pensament dels individus del món occidental com ho foren la revolució industrial de Gran Bretanya, la revolució política de França i la revolució econòmica i social de Rússia, atés que una gran quantitat de fenòmens que han configurat el nostre segle —el nacionalisme, l'existencialisme, la democràcia, el totalitarisme, l'irracionalisme de dreta i d'esquerra...— hi tingueren els seus orígens. Aquestes afirmacions poden resultar sorprenents perquè habitualment es considera al romanticisme com un moviment literari o artístic, tot i que, com mostra Berlin en aquest llibre, que recull les conferències Mellon que va impartir en els mesos d'abril i març del 1965 a Washington, el romanticisme tingué també de manera primordial una intenció social i política. Aquestes conferències no foren preparades per Berlin per a la seua publicació, però aquest fet no constitueix cap entrebanc per a la seua lectura, ja que les possibles pèrdues queden compensades per un didacticisme amè no exempt de rigor.

Berlin analitza en les conferències recollides en aquest llibre el procés que seguí aquest moviment, les seues conseqüències més duradores i, fonamentalment, els seus antecedents remots i immediats. Com a antecedents remots exposa, per un costat, la revifalla de l'irracionalisme popular de les capes baixes de la població alemanya contra l'intel·lectualisme de les classes dominants afrancesades i, per un altre, la defensa de l'art com a autoexpressió de l'individu, de la importància de pertànyer a una comunitat i de la incompatibilitat dels ideals realitzada per Herder, d'una banda, i, d'altra banda, l'oposició a qualsevol tipus de dominació d'un ésser humà per un altre duta a terme per la filosofia moral kantiana. Els antecedents immediats del moviment els troba Berlin, d'acord amb Schlegel, en la teoria del coneixement de Fichte, en la Revolució Francesa i en la famosa novel·la de Goethe: *Wilhelm Meister*.

El romanticisme aparegué com una reacció contra els ideals il·lustrats d'harmonia i universalitat, ideals que eren el producte d'una llarga tradició. Així, durant segles el món occidental cregué que la veritat és una i l'error múltiple. Des dels grecs i els hebreus passant per l'edat mitjana cristiana fins al renaixement i la il·lustració, els tres dogmes que sustentaren la tradició intel·lectual occidental fins a les acaballes del segle XVIII foren que per a tota pregunta autèntica no hi ha més que una resposta vertadera, essent totes les altres respostes possibles desviacions de la veritat i, per tant, falses; que aquestes veritats són accessibles a tots els éssers humans i, finalment, que aquestes respostes són compatibles, formen un conjunt harmònic. Aquests són, doncs, els supòsits que el romanticisme féu trontollar; per a Berlin l'herència més important que hem rebut dels romàntics és l'acceptació del pluralisme i la diversitat, la creença segons la qual en qüestions de valors, en qüestions de política, moral o estètica, no existeixen uns criteris objectius pels quals ens hem de regir, com ocorre en els camps de la matemàtica o de la física en els quals qui no els fa servir o és un mentider o està boig. Com a resultat del romanticisme, per tant, s'introduí en la nostra cultura el valor de la tolerància, la sinceritat, l'autenticitat i l'originalitat. Ara bé, no pel que s'ha dit anteriorment hem de creure que aquesta fou la intenció dels romàntics, ni l'únic resultat del seu moviment, perquè, com també assenyala Berlin, l'exaltació del conflicte, del *sturm und drang*, de la violència i la glorificació dels líders com a demiürgs artístics duta a terme per molts dels seus representants més significatius proporcionaren el terreny intel·lectual on fructificaren les llavors del feixisme i del nazisme.

Ciència i filosofia

Aquestes línies les provocà un esdeveniment social: la prohibició d'explicar teoria de l'evolució en les escoles d'un dels estats nord-americans. ¿Com és això possible? La resposta implica valoracions sobre l'estatut de la ciència i del discurs filosòfic. Ningú no nega validesa al tribunal de la racionalitat, però aquest constitueix un espai excessivament vague que únicament pot modular-se per la pressió dels professionals de la ciència i del pensament, i a la seua base per les pròpies lleis de la lògica, i no res més. El rebuig de la prohibició nordamericana ha de seguir la mateixa estratègia que féu pensar una vegada a Descartes que la reflexió introspectiva constituïa l'accés privilegiat als secrets de la nostra vida mental i que, en canvi, una altra féu veure a Kant una cosa molt distinta: que l'autoconeixement és coneixement i prou. Però aquesta estratègia s'ancora a una base que no hem d'abandonar, si no volem caure en posicions tan estrambòtiques com les de les autoritats educatives americanes, i aquesta base no és més que l'apropament de les nostres reflexions al conjunt dels mètodes i doctrines del quefer científic. El sentit comú i la reflexió filosòfica varien amb les èpoques i el seu canvi ha de compassar-se amb la marxa de la ciència. La filosofia i la història de la ciència ens han ensenyat que la crítica de qualsevol teoria sempre es fa des d'una altra teoria, però també que hi ha teories falses acceptades tan científicament com filosòfica i social. En l'actualitat hi ha un auge dels estudis cognitius, els filòsofs han d'estar ben atents als avenços de la neurobiologia, de la psicologia i de la intel·ligència artificial perquè no sols canviarà el llenguatge sobre el coneixement sinó que també en canviaran els postulats; n'hi ha prou de recordar que el flogist i l'èter mai no existiren i en canvi varen formar part del lèxic cabdal de científics i filòsofs durant segles. Com bé sabem, no solament la lògica pavimenta el camí de la ciència, també ho fan conflictes i interessos diversos, però tot i això no crec que hi haja cap dubte sobre el fet que el coneixement científic constitueix el nucli dur de la racionalitat.

Isaiah Berlin, eriçó i rabosa

Isaiah Berlin és un d'aquells pensadors la vida dels quals és indestruïble de la seua obra, fins al punt que tenim la impressió de no poder fer-nos-en una idea cabal, d'aquesta darrera, sense conèixer el tarannà personal i el detall biogràfic. I és que l'obra de Berlin constitueix un sistema d'idees d'aparença —i potser també de fons— inestable, situada deliberadament en la perifèria del discurs filosòfic. Des d'aquesta ubicació, el que Berlin pren en compte —el que li interessa, en definitiva— són els preliminars de l'anàlisi filosòfica pròpiament dita i la discussió externa de diverses concepcions en el terreny de la teoria política, de la moral i de la cultura.

El lector que s'endinse per qualsevol dels camins que s'obren al si d'aquesta obra immensa experimentarà una certa sensació de desconcert que propicia la naturalesa alhora fràgil i contundent del pensament de Berlin; només podrà superar aquesta sensació un cop familiaritzat amb el rerefons cultural i polític al qual s'adscriu l'autor. En aquest sentit, el llibre d'Ignatieff és pertinent, puix que tracta explícitament de satisfer aquesta necessitat, conscient de conrear un gènere, la biografia, que és «l'art del singular» i d'aplicar-lo a un personatge «absolutament singular.»

La peculiaritat de l'home i del pensador Isaiah Berlin potser rau en el fet que aco-

Isaiah Berlin: su vida
Michael Ignatieff
Madrid: Taurus, 1998
478 pàgs.; 3.200 ptes.

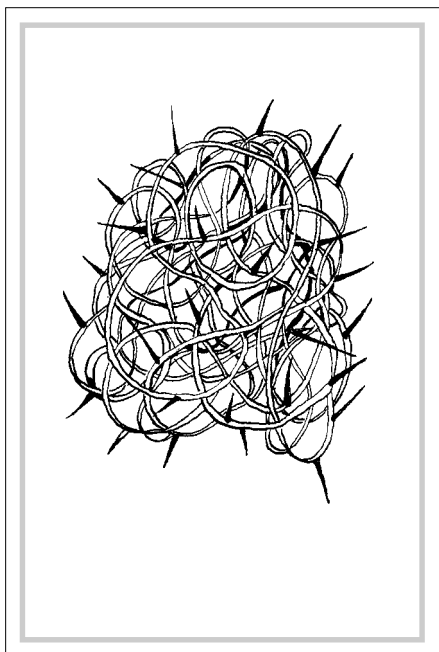
llia en la seua personalitat tres altres personalitats ben diferenciades. I sobretot en el fet que va voler ser fidel a cadascuna d'elles al llarg de tota la vida. En primer lloc, hi ha la que procedia del seu origen. Nascut a la ciutat bàltica de Riga el 1909, es traslladà el 1917 amb la seua família a Petrograd, on fou testimoni de les dues revolucions, que haurien de deixar una forta empremta en el seu caràcter (en un text escrit als dotze anys fantasieja a partir d'un esdeveniment violent al qual va haver d'assistir cinc anys abans). La llengua i la tradició cultural russes —que no deixaria de conrear mai— mantindrien sempre viu el seu interès per l'anàlisi i la història de les idees. En segon lloc, una altra personalitat es forjaria en ser educat a Anglaterra, on s'instal·là còmodament la família amb el seu únic fill el 1919 i on, immediatament després d'acabats els seus estudis —a Londres i Oxford—, va iniciar la vida professional. Seria la d'un home compromès amb els valors de la llibertat i la tolerància, tan arrelats al país que l'acollia com negats al seu propi país. Finalment, les seues arrels jueves —fou el tercer jueu a obtenir reconeixement docent a Oxford— no li farien perdre mai de vista la importància del sentiment de pertinença a una comunitat que, en la seua condició, comportava l'assumpció d'una tercera personalitat, aquesta ben diferenciada, alhora que li assegurava un nou i més profund conflicte de lleialtats per a la resta de la vida.

Ignatieff explora amb cura l'entrellat insòlit que van formar aquests tres elements en un sol home. El detall i la rigorositat li van quedar assegurats en ser escollit pel mateix Berlin per escriure aquest llibre i tenir així la possibilitat d'entrevistar, durant deu anys, el seu personatge i esbrinar durant tot aquell temps la documentació pertinent. En resulta una imatge prou nítida i força interessant de l'home i del seu pensament. Ignatieff construeix el llibre a la manera d'un *Bildungsroman*, dedicant la primera meitat als primers trenta-cinc

anys de la llarga vida del biografat, i que aprofita per donar les claus de l'articulació interna del seu pensament i del seu floriment posterior. Queda per a la segona meitat l'exposició de la darrera etapa de la vida de Berlin —acabada el 1997— en la qual publicaria, de manera esparsa i sovint en publicacions recòndites, la major part dels seus escrits.

Isaiah Berlin va iniciar la seua trajectòria intel·lectual amb l'acceptació de l'encàrrec d'escriure una monografia sobre Marx. Va dedicar sis anys a la lectura d'autors pertanyents a una tradició força allunyada d'aquella dins la qual s'havia format. És ben il·lustratiu del seu caràcter que l'únic llibre que havia de publicar durant la seua vida fóra aquest (1939), tan distant també dels interessos intel·lectuals del cercle (John Austin, A. J. Ayer, Stuart Hampshire) que freqüentava a Oxford, com podria ser-ho d'oportú per al desxiframent del temps en què l'escrivia. Poc semblava importar-li —ni aleshores ni mai— d'ajustar-se als estrictes motlles britànics de l'intel·lectual. Més s'estimava poder atribuir l'èxit del seu llibre —que encara es reimprimeix— al fet que al lector li hauria de resultar difícil d'esbrinar l'opció ideològica del seu autor.

Durant la segona guerra, Berlin fou destinat pel Ministeri d'informació a Nova York i poc després transferit pel Foreign Office, primer, a l'ambaixada de Washington i, més

tard, acabada ja la guerra, per una curta comissió però intensa estada, a Moscou.

Així que els principals centres de poder —Londres, Washington i Moscou, amb el Congrés Mundial Jueu, que hauria d'obrir el pas a la creació de l'estat d'Israel, planejant pertot arreu—, van ser les destinacions de treball de Berlin. *Et pour cause*: els informes que emetia Berlin es van fer legendaris als centres de decisió de la política exterior britànica —lectura prioritària per a Churchill— en el període més crític de la transferència definitiva de la seua hegemonia. Enfrontava Berlin aquesta responsabilitat reproduint el conflicte dels diversos interessos en joc com un espill del seu propi conflicte de lleialtats.

Si el lector d'aquest llibre fa l'esforç d'acontentar-se amb la contenció amb què escriu Ignatieff, trobarà unes pàgines memorables on es mostra cruament aquest conflicte amb motiu dels encontres de Berlin amb la poetessa Akhmàtova i el novel·lista Pasternak o, més esparses, en les dedicades a la reconstrucció de les seues relacions amb els líders mundials del sionisme —Weizmann i Ben Gurion— i amb els antisionistes i renegats del sionisme de tota mena, amb els quals es mostra del tot implacable. I, sobretot, les que fan referència a la seua lúcida percepció de la condició jueva.

Un assaig sobre l'escepticisme de Tolstoi, inicialment publicat en una revista d'estudis eslaus el 1951, marca l'inici de la seua carrera de publicista. Aquest assaig, després titulat —gràcies a la perspicàcia de l'editor Weidenfeld— «L'erició i la rabosa», és un comentari de l'antítesi proposada pel poeta Arquíloc: «La rabosa sap moltes coses; l'erició, però, en sap una de gran.» En sentit figurat, aquestes paraules apunten cap a una de les diferències més grans que separen, segons Berlin, uns escriptors i uns pensadors d'uns altres (i els homes en general). N'hi ha que ho incorporen tot en un sistema, més o menys coherent, sota una visió única; n'hi ha que són atents a molts objectius i responen amb això a motivacions molt diverses, inconnexes i fins i tot contradictòries. Ignatieff, en assenyalar l'interès de la distinció, observa que Berlin —contra el que ell mateix potser creia— era alhora rabosa i erició, i que en tenia una idea gran: que la rabosa encertava. La natura humana no permet deduir amb certesa quins són els valors humans. Aquests són necessàriament molts —dins un horitzó humà— i cap d'ells no es troba subordinat a cap altre. Els valors s'insereixen al si de sistemes més amplis i, ells mateixos, formen estructures complexes dins les quals interactuen, sovint de manera violenta. En l'àmbit de la moral, Berlin exclou tot tipus de monisme i, en

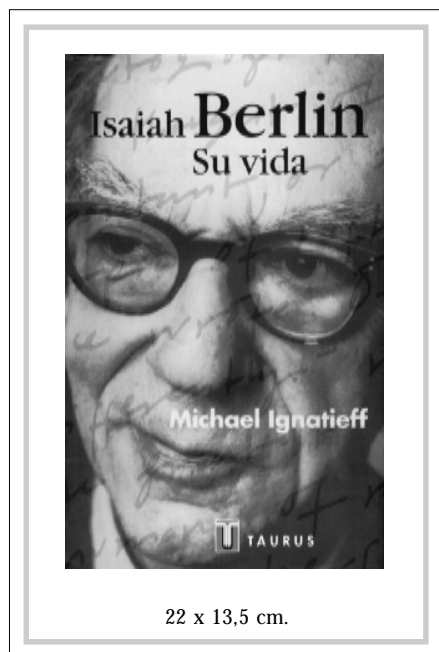
el seu lloc, posa un pluralisme no subjectivista dins el qual no hi ha cap possibilitat d'establir jerarquies. Des d'aquesta perspectiva, Berlin dona un pas que el situa més enllà d'on havia arribat el projecte de la Il·lustració: mentre es conserva un aspecte positiu (l'atac a l'autoritat i el dogma, l'acció en defensa dels drets humans, l'afirmació de la llibertat individual enfront de la tirania de l'Estat, fe en la raó), en desqualifica la idea —defensada per un Rousseau i un Robespierre— segons la qual el conflicte entre valors és fruit de l'error, d'una educació equivocada o de la injustícia. Per tant, ha de ser resoluble dins el marc de la llibertat racional. El perill que hi veu Berlin és el més gran: «aquest és un dels arguments més poderosos i perillosos de tota la història del pensament humà», puix que ja només cal que alguns, revolucionaris o enginyers socials, endevinen el que haurien de desitjar les persones, si fossen racionals, per imposar-los-ho, i així és com «algunes de les formes més violentes de coerció han representat el paper de la llibertat més absoluta». Això és el que s'ha esdevingut en aquest segle, «el pitjor de la història coneguda.» L'emfasi el posa Berlin en l'escissió indefugible que experimenten els homes, tibats per impulsos contradictoris i perfectament acceptables un per un. «Alguns dels Grans Béns no poden cohabitar. Aquesta és —escriu Berlin— una veritat conceptual. Estem condemnats a triar, i tota elecció implica una pèrdua irreparable».

Com a l'escena clàssica, un cop exclosa la indecència del nus del conflicte —tan ben representada pel nazisme i l'estalinisme—, s'ha d'obrir l'espai d'una societat que accepte la tensió entre els valors humans reconeguts i capaç d'integrar el con-

flicte i la diversitat al si de les seues institucions democràtiques. La Declaració dels Drets Humans —en la redacció tècnica de la qual va participar Berlin— és una d'aquestes institucions i no ha de resultar sorprenent —diguem-ho com de passada— que siga el mateix Ignatieff un dels qui proposa (al darrer número de la revista *Esprit*) una revisió a fons sobre aquestes mateixes línies. Ignatieff entén, d'acord amb Berlin, que els valors troben la justificació que els cal en un sentiment, alhora vague i ferm, d'humanitat, la formulació precisa del qual és, però, històrica, relativa a unes formes de vida no estàtiques i sempre contradictòries. N'urgeix, per tant, una reformulació periòdica.

L'esforç de Berlin el podem mesurar per la densitat i, també, per l'aspecte potser confús —com hem dit a l'inici d'aquesta nota— dels seus escrits. Una obra extensa que acull, a més d'un únic llibre publicat en vida de l'autor —el que dedicà a Marx—, i un altre no preparat per ell per a l'edició —una monografia sobre Hamann—, altres sis gruixuts volums, que apleguen prop de quatre mil pàgines. És a «Dos conceptes de llibertat» (1959), l'assaig de teoria política més discutit dels darrers quaranta anys, i al seu discurs de recepció del premi Agnelli, «La persecució d'un ideal» (1988), compendi de la seua aportació a l'ètica contemporània, on el lector identificarà amb més facilitat la importància i la singularitat de l'aportació d'aquest pensador, difícil i elusiu, desinteressat per la sistematització de l'ampli espectre de les seues idees. Una importància i una singularitat que rau sobretot en el fet de prefigurar amb les seues lectures crítiques de Kant i d'Stuart Mill —però també de Herder, Maquiavel, Belinsky, Turguenev, Montesquieu, de Maistre, Vico, Herzen, etc.— les nocions bàsiques a les quals s'aplica la filosofia política i moral contemporànies.

No voldria estar-me, per acabar aquesta nota referida a un llibre sobre la vida de Berlin, de reproduir una breu apreciació sobre el *sentit de la vida* que Ignatieff extrau de la seua correspondència. Qui havia escrit que «un món perfecte no sols és inabastable sinó també inconcebible», havia d'afegir: «Pel que fa al sentit de la vida, no crec que en tinga. No és que em plantejo, de cap manera, aquesta qüestió; sospite, però, que no en té, i això constitueix per a mi una font de gran consol». «Fem el que és a la nostra mà, i això és tot el que hi ha. Els qui cerquen algun *libretto* de Déu... profund, còsmic i onmicomprensiu, estan patèticament equivocats».

Capítols d'història de les idees

Norbert Bilbeny
Política noucentista.
De Maragall a d'Ors
Afers, Catarroja, 1999
155 pàgs.

Norbert Bilbeny ha anat ordint al llarg del temps la trama d'una interpretació polimorfa d'alguns capítols essencials de la història de la cultura catalana contemporània. Ha dedicat atenció a pensadors singulars (Crexells, D'Ors, Maragall) i també a la reconstrucció dels corrents d'idees més destacats. Té una notable capacitat per a la síntesi, com es posa de manifest, per exemple, al seu llibre *Filosofia contemporània a Catalunya* (Edhasa, 1985). És un autor prolífic; domina l'art de l'assaig interpretatiu, que cerca les claus d'un pensament i els determinants d'una època. El present volum recull treballs dispersos, unificats per la vocació, que els és comuna, d'entendre la lògica de l'evolució de les idees que marcaren el debat intel·lectual i condicionaren la política catalana des del darrer terç del segle XIX fins l'època republicana. Té un precedent molt clar en el llibre, publicat el 1984, *Entre Renaixença i Noucentisme. Estudis de filosofia* (La Magrana).

No es tracta, pròpiament, de treballs d'historiografia, sinó d'estudis amb voluntat d'interpretació a partir de les manifestacions, sovint textuals, dels autors considerats. En aquest cas es pretén escatir la significació del modernisme i d'alguns dels seus exponents principals; de Joan Maragall; de Gabriel Alomar; i, sobretot, del noucentisme i les seues formulacions, amb una extensa reconsideració de la fi-

gura i l'obra d'Eugeni d'Ors. Inclou, així mateix, una revisió del «nacionalisme funcional» de Prat de la Riba.

El conjunt és una mostra valuosa i suggeridora d'assaigs d'història de les idees, una tasca que permet situar en perspectiva els diversos elements d'un llegat intel·lectual que constitueix el rerefons d'una cultura. L'enfocament, el mètode, de Bilbeny és subtil i basat en un raonament clar. No hi ha dubte que aquesta mena de treball ha de beure en els resultats d'una historiografia ara per ara en construcció, però ja densa, i enriquida darrerament amb estudis dedicats específicament a la història dels intel·lectuals, que es configura com una mena de subdisciplina acadèmica. N'és una mostra molt vàlida el llibre coordinat per Jordi Casassas (*Els intel·lectuals i el poder a Catalunya, 1808-1975*) tot just publicat.

Com se sap, el risc de l'enfocament interpretatiu és la insuficiència de les referències, elaborades amb la seguretat necessària i integrades de manera escient, al marc històric i polític, social i cultural, al món d'idees i als conflictes sociopolítics que constitueixen el context d'uns pensadors i corrents determinats. És a dir, la selecció o la visió unilateral del conjunt de factors interns i externs que cal tenir presents. No és aquest el cas dels assaigs ací recollits, que estan molt ben fonamentats i que, en general, fan justícia a la complexitat de les idees, les situacions i els processos analitzats.

De tota manera, potser una visió més global (que, per exemple, aprofundirà més en les influències de Maurras i *Action Française*, dels antecedents ideològics del feixisme italià o dels precursors de la «revolució conservadora» alemanya), o una reconsideració a fons del període històric que va de l'inici del segle fins als anys trenta, ajudaria a completar les explicacions, ajustades i intel·ligents d'altra ban-

da, de l'evolució i el destí d'un pensador cabdal que és, justificadament, un dels protagonistes d'aquest llibre: Eugeni d'Ors. Perquè sobta una mica una afirmació com aquesta, en referència a D'Ors: «el canvi de lloc i d'idioma en aquest autor no implica per si mateix cap canvi en la seua evolució ideològica. Un escriptor com ell "progressa" en la mateixa mesura que li ho permet el seu ideari de fons; és a dir, pràcticament gens». L'al·lusió al seu esteticisme consubstancial (o a factors personals: el «massa humà pecat de supèrbia», la «feblesa d'ingenuïtat») i la reconstrucció acurada de la seua *retòrica* no en són ben bé prou per a explicar una polivalència tan desfermada, una possibilitat d'ús en contextos en principi tan distants com la Catalunya de Prat de la Riba i l'Espanya de Franco, com el catalanisme i el falangisme. I aquesta seria la qüestió realment interessant. Un pot sospitar que falla alguna cosa, en un cas com aquest. D'Ors va ser un escriptor eminentment polític, tot i que fes ús d'una retòrica d'una altra mena; la «despolitització» del seu cas hauria de significar fer abstracció de les passions del moment, no pas deixar sols entrevistes les determinacions últimes que motivaren, o feren possible, una evolució que encara no deixa de sorprendre.

*La
literatura
i l'efecte 2000*

Aquesta fi de segle que ens vol tallar en dos la vida com una frontera —la fita convencional del calendari i els zeros arrengrats— no està resultant, ara com ara, gaire apocalíptica. Res a veure amb el mil·lennarisme d'altres èpoques: una pàl·lida ombra en seria la bomba informàtica del temut «efecte 2000». Segurament l'acceleració creixent del temps històric ha esmorteït la percepció del salt, acostumats com estem a deixar enrere cada dia —peces de drapaire— programes d'ordinador, modes dietètiques o teories laboriosament construïdes.

La literatura, tantes vegades sentenciada a mort, trau encara el cap com una darrera columna del temple de Súnion, erectament conscient de la seua inactualitat, reptadora davant la mar agitada del *pentium* i la telecrònica rosa. O davant l'estultícia acadèmica que sovint fa tan ensopit el seu ensenyament. Desposseïda en gran part del paper secular de memòria de la tribu, la literatura del nostre temps insisteix a fer-se escoltar com a testimoni singular: així, *El meu segle*, que Günter Grass ens ha llegat. Al capdavall, la mirada cap enrere enfocada amb lucidesa de radiografia pot ser més estimulante que la ficció fada de certes futurologies mancades d'imaginació.

Però, sobretot, la literatura conserva una funció irrenunciable: la d'educar les emocions. Ho ha fet així en totes les èpoques —des del *Cantar de cantars* fins als personatges shakespearans o la gran novel·la vuitcentista— i en som beneficiaris per art i gràcia d'una tradició acumulativa. Ho fa també avui, en l'escriptura del dia, dels nostres contemporanis. En aquest sentit, la lectura d'un escriptor proper, company de generació, incrementa l'interès de l'experiència, fa que l'acte de llegir siga més i més un itinerari compartit o una recreació, de la mà del autor. Ho vaig viure així fa poc, llegint els versos de Gaspar Jaén, el seu darrer i esplèndid poemari, *Del temps present*, on el poeta madur —més madur segons anem passant les pàgines del llibre— s'enfronta amb el seu *ara mateix* aprèn a contemplar l'instant, despullant-se d'enganyos amables, sol davant la visió, brutal i plàcida alhora, astorada i serena, dels moviments estratègics d'una partida que té cantat el desenllaç. I és que el vertigen de l'efecte 2000 troba en la literatura un antídoto no letàrgic que ensenya a mirar fit a fit el fons del pou.

Vicent Salvador

Bellreguard Cultural

TEATRE

Dissabte 23 d'octubre, 22:30 h.

Los hermanos pirracas en Nemequitepá
per Esteve i Ponce

Dissabte 13 de novembre, 22:30 h.

Me sale de mi cabecita
per Alexis Valdés

Dissabte 18 de desembre, 22:30 h.

Defecte 2000
per Pot de Plom

EXPOSICIONS

22 d'octubre al 26 de novembre

Pasqual Boqueta
Espais en blanc

PINTURES I GRAVATS

3 de desembre al 7 de gener del 2000

Pietro Bellanca
L'Èxode

PINTURES

CINEMA

Divendres 29 d'octubre, 22:30 h.

El viento se llevó lo que

Divendres 19 de novembre, 22:30 h.

Marius y Jeannette

Divendres 10 de desembre, 22:30 h.

El gran Lebowski

AJUNTAMENT DE BELLREGUARD (LA SAFOR), 1999

U_n

imperi per dins

Jordi Garcés; Francesc Ródenas;
Susana Sánchez; Immaculada Verdeguer
*Política social,
exclusió i pobresa a Rússia*
Afers, Catarroja-Barcelona-Palma, 1999
136 pàgs.

una pèrdua de qualitat dels èxits socials aconseguits durant el període anterior. Tanmateix, aquesta situació no pot separar-se de l'agreujament dels problemes econòmics estructurals, combinats amb les distorsions generades per les mateixes reformes introduïdes a la fi de la dècada.

La transició iniciada a Rússia els anys noranta té com a rerefons l'eliminació del sistema d'equilibris propi de l'època soviètica. El final del creixement econòmic sostingut i, més enllà d'això, la desorganització vertical de l'economia, té com a contrapartida la fi de la plena ocupació i de la provisió de béns i serveis socials a la població de forma universalitzada. En aquest sentit, l'augment de l'atur, visible o ocult, la caiguda del nivell de vida i la distribució desigual creixent de la renda són els fenòmens més cridaners i carregats de conseqüències del procés de transició. La caiguda, en qualitat i quantitat, de l'oferta de béns i serveis socials, així com l'aparició i l'extensió de l'exclusió social, són elements que no es poden obviar. Els problemes socials apareixen amb perfils nous, i dramàtics, a Rússia en aquest moment.

Totes aquestes qüestions constitueixen la referència dels objectius de la política social. Com assenyalen els autors, l'articulació d'aquesta política a Rússia té com a marc el nou context constitucional de l'estat. No obstant això, la seua avaluació no pot fer-se sense tenir present com s'han aplicat tradicionalment els elements més importants de la política social en aquest país. En particular, cal esmentar no sols la Seguretat Social, sinó també el paper exercit per les empreses en aquest àmbit, combinat amb les activitats dels ajuntaments i dels sindicats.

Una de les parts més destacades és la sistematització de les polítiques socials

sectorials. En aquest sentit, els autors realitzen una anàlisi panoràmica de les polítiques d'ocupació, d'establiment d'un salari mínim, d'habitatge, d'educació, de cultura, de salut i de prestacions socials. Potser una de les conclusions més importants és que, malgrat que existeix una voluntat legal de cobrir aquestes necessitats socials, en la pràctica només s'aconsegueixen d'una forma discutible.

Un altre punt d'interès és el tractament del sistema de serveis socials. El capítol dedicat a això té la virtut d'explicitar el conjunt de grups de població sensibles en termes de problemes socials. En particular, s'apunten els problemes específics de les persones d'edat avançada, les famílies com a element de referència dels serveis socials, els discapacitats, els immigrants, els menors en situació de risc, els grups de persones sense residència, les minories sexuals, així com els drogoaddictes.

En definitiva, es tracta d'un llibre concís on s'escomet un dels problemes més dramàtics de la transició a Rússia. Addicionalment, s'agrupa i se sintetitza una part dels problemes socials menys tractats habitualment, com ara els fenòmens d'exclusió social, al mateix temps que s'expliciten de forma sistemàtica el conjunt de segments de població especialment afectats per aquest tipus de problemes. En definitiva, el llibre informa rigorosament sobre un tema de gran actualitat a Rússia, al mateix temps que deixa plantejats un gran nombre de qüestions susceptibles d'estimular noves investigacions i estudis.

Marina

Carlos Ruiz Zafón va rebre el 1993 el premi Edebé de Literatura Infantil i Juvenil amb la seua primera novel·la, titulada *El príncep de la boira*. Una novel·la de misteri que s'inicia durant la II Guerra Mundial amb un personatge tenebrós i inquietant conegut com el Príncep de la mort. Dos adolescents s'enfronten a la mort de les persones estimades amb un parany que els resultarà difícil d'ignorar: la possibilitat de demanar un desig a canvi d'un alt preu.

El 1999 l'editorial Edebé, en la col·lecció «Nòmades», torna a publicar una nova obra d'aquest escriptor que recupera l'atmosfera de misteri i de tenebres del llibre anterior: *Marina*. L'acció s'ambienta en la Barcelona actual, en la qual suren misteris sense resoldre i personatges que viuen encara en la Barcelona de les primeres dècades de segle. Com a fantasmes que es neguen a ser soterrats, hi conviuen les antigues mansions del passeig de la Bonanova, que es mantenen fermes a pesar del temps, i els seus ocupants, «els membres oblidats de nissagues arruïnades. Gent el nom de la qual s'escribia a quatre columnes a *La Vanguardia*». Un passat ple d'interrogants, de morts misterioses, de fortunes que ompliren les llotges de l'òpera, de tenebres que només des del present podran rebre la llum.

El personatge protagonista inicia el relat amb aquestes paraules: «La Marina em va dir una vegada que només recordem allò que mai no ha ocorregut. Passaria una eternitat fins que arribés a comprendre aquelles paraules. Però és millor que comenci per l'inici, que en aquest cas és el final. El maig de 1980 vaig desaparèixer del món durant una setmana. Durant set dies i set nits, ningú no va saber on

21 x 13,5 cm.

era». El que en un inici sembla dur cap a la típica novel·la d'enigma, es transforma al llarg de les pàgines en un relat que barreja l'enyorança pel temps i les persones perdudes, la fidelitat viscuda fins als últims extrems, l'amor que acaba en tragèdia. Tot a partir d'un trencaclosques que els diferents personatges que conformen la història (el criat fidel, l'antiga dama de l'òpera destruïda per l'amor, el vell policia Florian, el metge emulador del doctor Frankenstein, l'inquietant

Mikhàil Kolvenik o la papallona negra) construeixen de la mà dels dos protagonistes: Òscar i Maria, personatges allunyats de l'arquetip conreat per la literatura publicada en col·leccions juvenils.

Els records d'antigues lectures hi són presents: des de la novel·la romàntica *Frankenstein*, en l'intent foll de Kolvenik de manipular la naturalesa humana per superar la malaltia o l'amor codemnat per la mort anunciada, a la narració d'enigma amb un protagonista que juga als detectius i que a partir del testimoni dels diferents personatges, de les notícies aparegudes en diaris ja groguencs, de fotografies en blanc i negre o de les cartes oblidades entre la pols, cerca la clau dels misteris.

El passat mes de juny se celebraren a Salamanca les VII Jornades de Bibliotecas Infantiles, Juveniles y Escolares, organitzades per la Fundación Germán Sánchez Ruipérez. Un dels punts de les conclusions que es redactaren feia referència al treball dels editors, la proposta era clara: l'aposta pels llibres de qualitat que en cap cas havia de ser elitista ni contrària als gustos d'un sector ampli del públic.

En el cas de la novel·la que ressenyem, ens congratulem que una editorial i un autor donen pas a una literatura per a adolescents de qualitat que no té por a plantejar temes com la mort, que defuig el didacticisme explícit, que s'atreveix a jugar amb el temps del relat, amb les anacronies, amb relats dins de relats sense un excés d'ajudes didàctiques per seguir la lectura perquè afortunadament consideren que entre els adolescents també hi ha lectors adults i madurs.

Gemma Lluch

L'ECLÈC
TICA

Edicions Bromera

*E*l retorn de la narració biogràfica

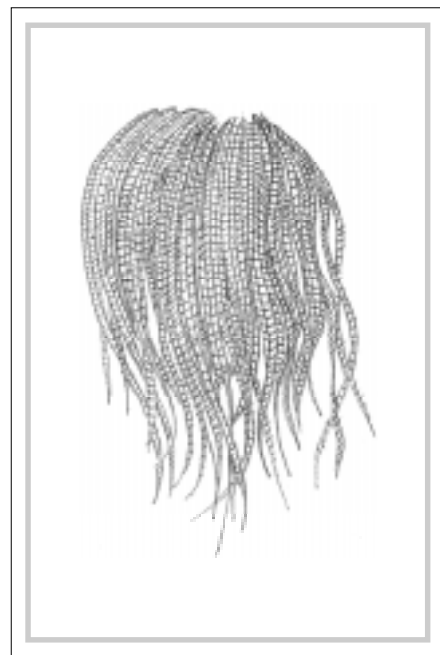

El jou i les fletxes: un emblema de resonàncies poderoses i inquietants que encara avui pot simbolitzar la força de la història quan es mobilitza al servei del nacionalisme dels Estats. Els Reis Catòlics constitueixen —no cal dir-ho— un dels grans mites fundadors de la Nació espanyola, tant per al nacionalcatolicisme de profundes arrels en el pensament antiil·lustrat peninsular, com per a un liberalisme decidit a modernitzar el país passant per damunt de *dialectos* i *particularismos* menyspreats com a anacrònics. Si els primers aplaudien els expeditius mètodes de la uniformització religiosa i l'inici de la glòria imperial, aquests lloaven la domesticació de la noblesa i la millora de l'economia, però uns i altres veien en aquell regnat el moment suprem de la unitat nacional. Molt encertadament, Ernest Belenguer encapçala la seua matisada i prudent biografia de Ferran el Catòlic amb un recorregut per les diverses interpretacions que els historiadors n'han fet al llarg dels segles. Una suggerent introducció que deixa entreveure l'interès d'un estudi historiogràfic més ampli, similar al seu documentat *Jaume I a través de la història* (1984), i que ara no pot més que esbossar-se. Però tot i així, aquest breu itinerari desvela la pluralitat de visions que s'han ofert sobre Ferran II d'Aragó i V de Castella. I, evidentment, no són sempre positives. Fins i tot des de la Meseta, un

Ernest Belenguer
Ferran el Catòlic
Barcelona, Edicions 62, 1999
398 pàgs.

corrent d'arrel castellanista ha volgut que la figura d'Isabel eclipsés el protagonisme del seu marit a l'hora d'atribuir els mèrits de la política hispànica. Per motius justament oposats, un persistent sector de la historiografia catalana ha tendit a rebutjar la molesta presència d'un monarca castellà pel seu llinatge, d'actituds autoritàries i responsable, per acte o per omissió, de la decadència del Principat. Per si les prevencions ideològiques fossen poc, la divisió acadèmica entre l'edat mitjana i la moderna ha fet que, uns per altres, els historiadors actuals no s'hagen aventurat gaire en un territori fronterer com és la cruïlla dels segles XV i XVI. Probablement, en aquestes consideracions preliminars d'Ernest Belenguer poden trobar-se algunes de les motivacions del llibre: una reivindicació de Ferran el Catòlic com a tema històric i, també, un raonable intent de presentar al gran públic aquesta figura, d'una importància innegable, alliberada de la càrrega de mitificació positiva o negativa amb què habitualment s'ha projectat cap al nostre present.

La biografia de Ferran el Catòlic permet de resseguir la història dels regnes peninsulars, des de la guerra civil catalana fins al llindar de l'imperi heretat pel seu nét Carles V. Amb un relat minucios dels esdeveniments polítics, que de vegades no s'atura a les portes de l'alcova reial, l'obra recupera el millor d'una historiografia de tradició erudita, però en un nou marc de referències definit, en bona mesura, per la revisió que Jaume Vicens Vives va fer del regnat del Catòlic. La limitació del poder de les oligarquies —ni que fos mitjançant la pressió autoritària sobre les institucions representatives—, la resolució moderada del conflicte remença, les mesures premercantilistes i la continuació de les grans línies de la política italiana de la Corona d'Aragó eren aconseguints que l'il·lustre historiador carregava al compte del monarca. Ernest Belenguer, per la seua banda, no és aliè a aquest corrent subterrani de simpatia per moltes de les realitzacions de Ferran el Ca-

tòlic, però el mestratge de Vicens Vives no anul·la el seu criteri independent. Ja des de l'inici de la seua carrera en la recerca, va demostrar que la política de «redreç» que Vicens identificava en la intervenció reial a Barcelona no es va donar a la València del segle XV. Més de vint anys després, la biografia del monarca permet exposar com, sota les aparences de prosperitat, el seu regnat va suposar un veritable «desredreç» per a la capital valenciana, tant pel deteriorament de la hisenda municipal com pels abusos de l'oligarquia local. Potser es troba a faltar, però, que el llibre aprofundesca més en el sentit i en les conseqüències de fets com l'expulsió dels jueus o l'establiment de la nova inquisició, i que no tracte un tema tan transcendent com l'inici de la castellanització de les elits catalanes. És cert, com afirma l'autor, que no ha de jutjar-se aquella època a través del prisma de les realitats contemporànies, però tampoc no s'hauria d'obviar que, tòpics nacionalistes a banda, llavors començava una unió hispànica que acabaria consolidant l'hegemonia castellana. En certa mesura, la biografia del rei Catòlic pot ser també la genealogia de l'Estat espanyol. L'autor ha assumit el risc d'abordar un personatge tan carregat de significacions amb plena llibertat, i això demana del lector una actitud semblant a l'hora d'enfrontar-se amb aquesta densa i acurada biografia.

A gafeu aquestes dues afirmacions que segueixen, ajunteu-les i us fareu una idea del que vol ser aquest llibre: 1) «el terme “sociolingüística” mateix em resulta antipàtic i desagradable perquè a força de voler significar-ho tot, ja no sembla significar res en concret» i 2) «el reconeixement i la superació dels mestres és la millor manera d'entendre'ls i d'aprofitar-ne el seu magisteri». En *Paraules, idees i accions. Reflexions «sociològiques» per a lingüistes*, Guillem Calaforra, filòleg de formació i de professió, ens convida a pensar seriosament sobre la naturalesa epistemològica de la sociolingüística, sobre els seus vicis, les seues mancances i biaixos. I ho fa d'una manera original que traspua independència i bon criteri, amb un coneixement profund de les qüestions que aborda i que no es redueixen a l'àmbit propi d'aquella disciplina, siga quin siga, sinó que se serveix del coneixement d'altres àrees en la mesura que li puguen ser útils per esbrinar problemes i possibles solucions. L'autor, com diu Miquel Nicolás en el pròleg, «practica la interdisciplinarietat amb l'exemple». Així, les idees extretes d'altres àmbits reverteixen, reciclades, també en ells, de tal manera que sociòlegs, filòsofs, antropòlegs i psicòlegs socials (per no continuar la llista) trobaran en aquest llibre pensaments ben profitosos.

Paraules, idees i accions és un recull de textos d'origens i destinacions diversos que té com a fil conductor el que Calaforra anomena *anàlisi del discurs* o, per evitar malentesos, *anàlisi sociològica del discurs* (si voleu afegir «filosòfica», «antropològica»..., tampoc errareu), on «discurs» s'ha d'entendre en un sentit

Què és la sociolingüística

Guillem Calaforra
Paraules, idees i accions.
Reflexions «sociològiques» per a lingüistes
IIFV-PAM
València-Barcelona, 1999
306 pàgs.

molt ample, tan ample que inclou el mateix discurs sociolingüístic. Calaforra, podríem dir, dedica bona part del seu llibre a fer metasociolingüística.

Quin és l'estatut de la sociolingüística? És aquesta disciplina un paradigma? La resposta de l'autor, podria condensar-se així: si ho és, cal enderrocar-lo per construir-ne un de nou. I no sols es dedica a l'enderroc, sinó que fa el més difícil, ens dibuixa amb claredat els plànols del nou paradigma. Primer, ens mostra els problemes. El que hauria de ser una *interdisciplina* és poc més que una lingüística una mica peculiar. La formació sociològica dels anomenats sociolingüistes es redueix en la majoria dels casos a quatre idees de sentit comú. Si alguna cosa han pres dels sociòlegs és la part menys interessant: els mètodes de producció i anàlisi quantitativa de dades. Com moltes altres ciències socials i humanes, la sociolingüística pateix la dèria de voler ser ciència per la mera adopció de mètodes quantitativs sense preguntar-

se pels fonaments epistemològics, ni saber bé a què els aplica. D'altra banda, i si voleu dir-ho així, els treballs sociolingüístics es queden en el nivell de la pura etnografia.

Calaforra denuncia l'estat quantitatiu de la sociolingüística, una sociolingüística del *parlar*, de la forma, on s'ha oblidat el *dir*, el seu contingut amb tota la seua eficàcia causal, el dir com a acció social capaç de crear i transformar mons. Els discursos, que no és fàcil distingir d'altres elements de l'estructura social, determinen la vida dels individus perquè formen una realitat amb forces causals ben poderoses per a bé i per a mal. Veure'n els mecanismes és el pas previ per poder actuar-hi. Enfront d'una sociolingüística quantitativa, una de qualitativa: una substitució del paradigma.

Això és el que ocupa l'autor en les dues primeres parts del llibre. En la tercera, fa una vertadera contribució a la història de la sociolingüística i l'anàlisi del discurs, escrutant amb tota la seriositat i lluny dels tòpics i les lectures habituals, l'obra d'autors com Joan Maragall, Joan Fuster, Lluís V. Aracil i John B. Thompson. Amb l'admiració deguda, però sense enlluernaments que impedeixen la crítica o amb l'equanimitat suficient per valorar allò que és de justícia valorar, Guillem Calaforra fa una exposició detallada i plena de suggeriments de l'obra de cadascun d'aquests autors.

Calaforra ha escrit un llibre arriscat i ple d'idees que poden ser d'utilitat en diferents àmbits de pensament. S'ha arriscat i, el que és més important encara, ha guanyat.

Tobies Grimaltos

Serra d'or
40 anys .

El pensament biològic d'Ernst Mayr

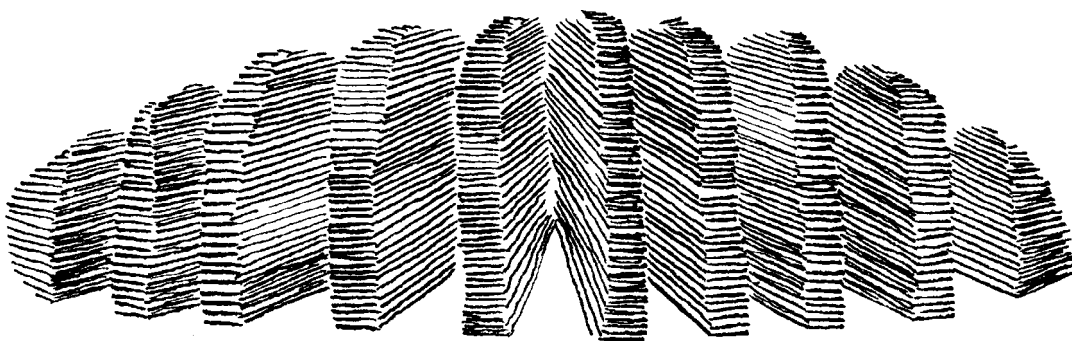
Ernst Mayr (Kempton, Alemanya, 1904) és un *scholar* de la Universitat de Harvard que ha contribuït significativament a l'avenç de la biologia de diverses maneres. Ha realitzat estudis de camp sobre aus, ha intervingut en les controvèrsies sobre evolució humana, va elaborar el concepte biològic d'espècie, va proposar un esquema per distingir els modes fonamentals d'explicació biològica, etc. Recentment s'ha traduït i publicat en castellà el seu últim llibre (*Así es la biología*, Debate-Pensamiento, Madrid), que presenta de manera resumida el pensament biològic elaborat en les seues obres de maduresa (per exemple, *The growth of biological thought*, 1982; *Towards a new philosophy of biology*, 1988, etc.). *Así es la biología* introdueix l'obra de Mayr en el mercat del llibre espanyol i ens dóna una ocasió per presentar l'autor i la seua obra, la qual ha permès a molts biòlegs i naturalistes tenir una visió més clara i estructurada de la seua ciència.

Mayr és un d'aquests rars científics que no s'accontenten amb el coneixement especialitzat, i que aspiren a inserir-lo en un sistema que permeta l'elaboració de principis generals, i que fins i tot supere el marc de la ciència per tal d'assolir el més ampli del pensament i de la cultura. Així, en *Así es la biología*, podem llegir: «El problema de la causalidad biológica me había interesado desde que publiqué en 1926 un artículo sobre el verdicillo», o «la información que llega de fuera de los estrechos dominios de la propia especialidad es, a menudo, decisiva para los avances conceptuales», o una defensa, com a part del treball científic, del fet de «teorizar, generalizar y establecer una estructura conceptual para su campo de estudio [...]». La seua producció científica obeeix a aquestes inquietuds, com ara mostrarà mitjançant alguns exemples.

Una de les contribucions de Mayr que millor coneixen els biòlegs és l'elaboració del concepte d'espècie biològica. Una espècie no és sinó un conjunt d'individus que, sempre que el seu tipus sexual (el seu gènere, per exemple) els ho permeta, poden combinar les seues dotacions genètiques en un nou individu, el seu descendent. Mayr va contribuir fonamentalment a esclarir aquest concepte, avui acceptat àmpliament. Ell subratlla la noció de l'espècie com a conjunt d'individus «aïllats» genèticament d'uns altres, atès que els individus que pertanyen a espècies distintes no poden combinar els seus gens. Aquesta noció d'aïllament, essent una conseqüència òbvia, seria indesitjable si hagués d'ocupar una posició central en el concepte d'espècie, car induiria a l'error de considerar en termes negatius (evitar la hibridació) la conducta reproductiva dels éssers vius. Les crítiques de H.E.H. Paterson a Mayr, crítiques ridiculitzades per aquest, han desvetllat aquest defecte de la definició d'espècie proposada per Mayr. Malgrat aquestes crítiques, el concepte de Mayr va permetre postular que la categoria d'espècie és natural, i no purament convencional com sí que ho són les altres categories taxonòmiques (gènere, família...). A més, permet entendre fàcilment per què els individus d'una espècie mantenen la semblança entre ells, explicada per l'intercanvi genètic i per la combinació de característiques en la descendència comuna.

Mayr és l'autor que va fer explícita la distinció entre causació pròxima o funcional i causació remota, última o evolutiva d'un fenomen biològic. És una distinció que té antecedents, per exemple, en l'obra de R.A. Fisher, quan aquest autor s'hi planteja el problema de l'assignació de recursos paterns en la descendència masculina i femenina. La distinció que elabora Mayr estableix que qualsevol fenomen biològic obeeix a dos tipus de causa: la pròxima és el mecanisme fisiològic o morfològic (per exemple, la circulació de la sang és deguda a la contracció del cor); la causa última és històrica, evolutiva i usualment es basa en el valor adaptatiu del mecanisme postulat per la causa pròxima (en l'exemple anterior, la causa última tractaria de trobar les circumstàncies i els avantatges que expliquen l'aparició, al llarg de l'evolució, de la circulació sanguínia). Aquesta distinció em sembla fonamental per tal d'evitar discussions estèrils sobre causació i per tal de tenir una comprensió completa dels fenòmens biològics. L'existència d'una causació històrica fa desaparèixer les esperances de la reducció absoluta de la biologia a les ciències físiques, simplement per la complexitat que en termes físics comporta l'anàlisi d'aquesta causació. A més, intuec que una distinció semblant, si no ha estat establerta ja, pot ser útil en les ciències socials.

Mayr aspira a influir en el desenvolupament de la filosofia de la ciència. Es fonamenta en els seus coneixements erudits sobre la història de la biologia, i analitza els problemes filosòfics de la biologia des del punt de vista de científic, però amb coneixement d'allò que els filòsofs i els sociòlegs n'han dit ja. Segurament, els humanistes i els científics socials tindran la impressió que, d'una banda, Mayr dóna massa prio-

ritat a allò que els científics fan o pensen sobre allò que els humanistes consideren que és la ciència. D'una altra banda, la història de la biologia que interessa a Mayr és una història internalista, gairebé sense referències a l'àmbit social. Sorprenentment, Mayr proclama que l'entorn intel·lectual «parece desempeñar un papel muy pequeño en la formación de nuevas teorías, pero sí influye de manera muy importante en la resistencia a tendencias intelectuales contrarias a las creencias establecidas». Aquesta opinió de Mayr, que atribueix una funció conservadora a l'ambient intel·lectual, no és consistent amb la seua anàlisi de molts dels avenços biològics.

Una característica del seu pensament és la defensa decidida de l'autonomia de la biologia enfront de les ciències físiques. Aquest antireduccionisme va acompanyat d'una crítica de la filosofia de la ciència, a la qual acusa de ser en realitat una filosofia de la física. Segons Mayr, la filosofia de la ciència hauria de permetre una justificació dels mètodes i de les aproximacions propis de la biologia, com ara l'observació, la funció essencial dels conceptes —més que no de les lleis—, els modes d'explicació basats en la narració històrica, un cert grau de pluralisme teòric, etc. En aquest panorama, Mayr hi destaca la contribució que ha fet la teoria de l'evolució al pensament modern en introduir l'anomenat «pensament poblacional». Aquest, per oposició al pensament tipologista o essencialista, contempla la realitat composta per un conjunt d'objectes que, tot i pertànyer a la mateixa categoria, són heterogenis. Es tracta, per exemple, del conjunt d'individus d'una espècie, del conjunt d'ecosistemes, etc... Conjunts en què la variació, la diversitat, no hi representa una anomalia, sinó una carac-

terística substancial. Aquests trets propis de la biologia, i particularment de la biologia evolutiva i d'organismes, són estranys en la física. En aquest sentit, Mayr adverteix, em sembla que de manera encertada, la funció de pont que pot representar la biologia entre les ciències de la natura —ciències físiques i biologia— i les ciències socials, ja que la biologia fomenta un creixement de l'epistemologia. En realitat, el programa d'investigació filosòfica defensat per Mayr ja està en funcionament, gràcies a les contribucions del mateix Mayr i a les d'altres filòsofs més joves com E. Sober, fins al punt que ha perdut força la queixa de Mayr pel que fa als filòsofs.

Una pregunta d'abast filosòfic que ha motivat el pensament de Mayr és si l'evolució biològica pot explicar l'ètica humana. És una pregunta que ha estat resposta amb un sí inicialment rotund per part de sociobiòlegs com E.O. Wilson o M. Ruse. La posició de Mayr pel que fa als orígens de l'ètica és pluralista, i crec que afavoreix un diàleg de la biologia amb les ciències socials o amb les humanitats. Segons Mayr, el darwinisme, en vincular els orígens de l'ésser humà a altres animals i a la natura, estableix un principi de continuïtat que no pot ser ignorat «tampoc» quan parlem d'ètica. La referència de continuïtat històrica —evolutiva— és en aquest cas l'altruisme animal. Els processos d'evolució de l'altruisme animal, particularment l'aparent paradoxa que planteja la selecció natural i l'herència d'un comportament que perjudica la supervivència de l'individu, poden explicar alguna cosa de l'aparició del comportament ètic. No estem, doncs, davant d'una posició sociobiològica clàssica. Mayr no aspira a explicar en termes de biologia evolutiva el comportament ètic actual, sinó

els seus orígens. Mayr considera que la revolució darwinista —específicament, l'obra de Darwin— afecta tot el pensament modern d'una manera crucial. Potser aquesta apreciació, en ignorar antecedents importants, ens condueix a extrems. Per exemple, en *Así es la biología*: «Antes de Darwin, las dos respuestas más aceptadas eran que las normas morales estaban dictadas por Dios o que eran producto exclusivo de la razón humana (que a su vez era un don de Dios)». Considere, per les raons ja esmentades més amunt, que després de les obres de Darwin podem comprendre millor els orígens de l'ètica, però també és cert que existien amb antelació teories ètiques molt ben preparades per enfrontar-se a una reinterpretació darwinista. Així, Adam Smith, en *The Theory of Moral Sentiments*, per tal d'explicar el control sobre el propi interès de l'ésser humà, al·ludeix a la racionalitat, però també, i molt significativament, a la seua «capacity for sympathy», això és, a l'empatia de l'ésser humà, a la identificació amb els éssers semblants (per què jo «sent» un intens vertígen quan veig algú altre a la vora d'un precipici?), una empatia que també observem en animals socials, i que ens podem explicar raonablement bé analitzant el valor adaptatiu de la conducta.

En resum, Mayr, al llarg de la seua trajectòria científica i intel·lectual, ha elaborat una concepció molt suggeridora de la ciència, de la biologia i de la teoria de l'evolució, una concepció que interessarà sens dubte al científic amb amplitud de mires, al pensador i al lector culte, i que després de la publicació d'*Así es la biología* resulta més accessible.

Manuel Serra

*Aquestes pàgines
de novetats bibliogràfiques són patrocinades
pel Servei de Normalització Lingüística de la Universitat de València:*

EEDITORIAL AFERS

Aguado, Anna (coord.): *Les dones i la història*, «Afers. Fulls de recerca i pensament», XIV: 33-34, 430 pàgs., 5.200 PTA.

Bilbeny, Norbert: *Política noucentista. De Maragall a d'Ors*, col. «Els Llibres del Contemporani», 9, 155 pàgs., 1.500 PTA.

Ferrer, Joaquim: *Francesc Layret (1888-1920)*, col. «Personatges», 3, pròleg de Josep M. Àlvarez, 224 pàgs., 3.600 PTA.

Mayor, Pere: *Un país amb futur. Converses amb Víctor G. Labrado* (2ª edició), pròleg de Ramon Lapiedra, col. «Els Llibres del contemporani», 8, 124 pàgs., 1.500 PTA.

EEDITORIAL AGUACLARA

Belmonte, José; Guerrero, Pedro (ed.): *El 98 se pasea por el Callejón del Gato: proceso para una generación*, col. «Amalgama», 24, 150 pàgs., 2.000 PTA.

Cegarra, María: *Poemas para un silencio*, col. «Anaquel Poesía», 52, 50 pàgs., 1.200 PTA.

Hernández Gil, Vicente: *La cuadratura del círculo*, 104 pàgs., 1.500 PTA.

Siles González, José: *Historia de la enfermería*, col. «Amalgama», 23, 350 pàgs., 3.500 PTA.

Valle, Francisco Ignacio del: *De donde vienen las olas*, III Premi de Novel·la Salvador García Aguilar de l'Ajuntament de Rojales, col. «Anaquel Nuevo Narrativa», 44, 120 pàgs., 1.500 PTA.

ALGAR EDITORIAL

Tobeña, Adolf: *Neurocotilleos*, col. «Sin Fronteras», 3, 240 pàgs., 1.850 PTA.

Zurhorst, Meinolf: *Julia Roberts*, col. «Libros de Cine», 4, 186 pàgs., 995 PTA.

Zurhorst, Meinolf: *Richard Gere*, col. «Libros de Cine», 3, 186 pàgs., 995 PTA.

EDICIONS BROMERA

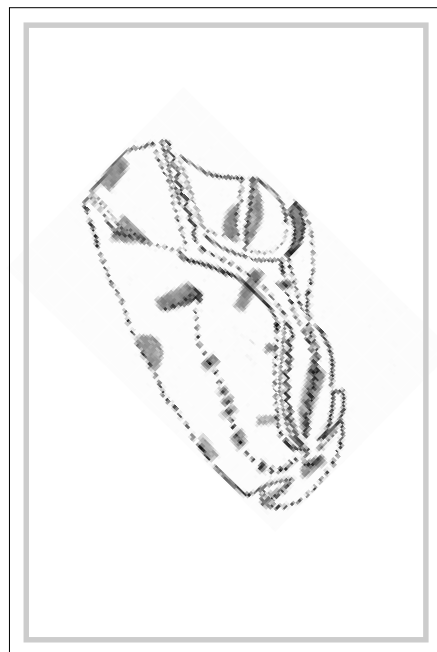
Arinyó, Manel Joan: *El cas Torreforta*, col. «L'Eclèctica», 65, 200 pàgs., 1.990 PTA.

Cela, Jaume: *Silenci al cor*, I Premi Abril de narrativa juvenil, col. «Abril», 1 (co-edició amb Tàndem), 168 pàgs., 1.100 PTA.

Giménez, Llorenç: *Els animals agraiets*, il·lustracions d'Anna Roig, col. «El Micalet Galàctic», 66, 64 pàgs., 700 PTA.

Guillem, Ramon: *Solatge de sols*, col. «Bromera Poesia», 35, 56 pàgs., 1.500 PTA.

Lacreu, Josep: *Els verbs valencians. Manual pràctic*, col. «Materials», 5, 128 pàgs., 1.250 PTA.

Lalueza, Carles: *Missatges del passat. Recontruint la història amb la gènica (del juràssic als tsars)*, col. «Sense Fronteres», 6, 208 pàgs., 1.850 PTA.

Macfarlane, Aidan; McPherson, Anne: *Nou diari del jove maniàtic*, trad. de Víctor Oroval, il·lustracions de John Astrop, col. «Espurna», 1, 192 pàgs., 1.100 PTA.

Pardo, Vicent: *Per Júpiter!*, col. «Espurna», 43, 160 pàgs., 975 PTA.

Stevenson, Robert L.: *Les desventures de*

John Nicholson, col. «A la Lluna de València», 41, sup. traducció, introducció i propostes de Josep Marco, il·lustracions de Josep Baixauli, 160 pàgs., 900 PTA.

Viana, Mercé: *Un pintor molt guai*, il·lustracions de Paco Giménez, col. «El Micalet Galàctic», 63, 104 pàgs., 775 PTA.

EDICIONS DEL BULLENT

Bolufer, Salvador: *Burrera Comprimida (poemes satírics)*, 171 pàgs., 1.800 PTA.

Marçà, Vicent: *El detectiu Camaperdiu*, col. «Els Llibres del Gat en la Lluna», 17, 64 pàgs., 800 PTA.

Nel·lo, David: *La formiga cubana*, col. «Els Llibres del Gat en la Lluna», 18, 80 pàgs., 800 PTA.

C.E.I.C. ALFONS EL VELL

AA.DD.: *El gust d'Ausiàs March*, 324 pàgs., 3.000 PTA.

AA.DD.: *1459-1999: Gandia, 450 anys de tradició universitària*, 212 pàgs., 2.500 PTA.

Bataller Calderón, Josep: *Les rondalles valencianes*, 310 pàgs., 1.200 PTA.

EDITORIAL DENES

Castaño, Juan Ángel: *Seis estaciones*, col. «Poesia. Edicions de la Guerra», 38, 72 pàgs., 1.295 PTA.

Ferrer Escrivà, Francesc: *Agenda escolar curs 99/00*, col. «Tècnica», 4, 144 pàgs., 575 PTA.

Tornal, J.; Peñarroya, M.; Morant, R.: *Mujeres y lenguaje: una mirada masculina*, col. «Calabria», 1, 152 pàgs., 1.800 PTA.

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA

Alemaný, Rafael (ed.): *Ausiàs March i el món cultural del segle XV*, col. «Symposia Philologica», 1, 378 pàgs., 3.000 PTA.

Calaforra, Guillem: *Paraules, idees i accions. Reflexions «sociològiques» per a lingüistes*, col. «Biblioteca Sanchis Guarner», 48, 306 pàgs., 2.200 PTA.

Jiménez, Jesús: *L'estructura sil·làbica del català*, col. «Biblioteca Sanchis Guarner», 49, 268 pàgs., 1.900 PTA.

Bruguera, Jordi: *El vocabulari del Llibre dels fets del rei En Jaume* (en premsa).

EDITORIAL MARFIL

Benet Salinas, Maluy; Jimeno Montesa, Mª Dolors; Mateo Sanfèlix, Vicent; Moneri Calatayud, Pilar; Vallès Sanchis, Ismael: *Mostes*, col. «Autors d'Ara», 4, 112 pàgs., 1.230 PTA.

Moya, Bienve: *Llegendes urbanes i relats suburbials (Contes de cementeris - Contes prodigiosos)*, col. «Autors d'Ara», 3, 128 pàgs., 1.275 PTA.

Seguí Rico, Josep Lluís: *Maghica*, col. «Autors d'Ara», 2, 132 pàgs., 1.300 PTA.

Vilaplana i Barnés, Silvestre: *La mirada d'al-Azraq*, col. «Autors d'Ara», 1, 132 pàgs., 1.350 PTA.

EDITORIAL MIL999

Borràs, Joan Ramon; Pellicer, Joan Enric: *Apte 2. Nivell mitjà*, 160 pàgs., 1.995 PTA.

Fuster, Joan: *Nosotros, los valencianos*, trad. de Josep Palàcios, 360 pàgs., 2.800 PTA.

Hurtado, M.A. (et al.): *Dotze cançons populars catalanes per a piano i música de cambra*, 35 pàgs., 1.500 PTA.

Pellicer, Joan E.; Giner, Rosa: *Gramática de uso del valenciano*, 293 pàgs., 2.300 PTA.

NAU LLIBRES

Corell, Josep: *Inscripcions Romanes d'Ilici, Lucentum, Allon, Dianium i els seus territoris*, col. «Corpus d'Inscripcions Romanes del País Valencià», 4, 405 pàgs., 12.000 PTA.

Domènech Zornoza, Josep Lluís: *El temps es trenca*, col. «ARS», 1, 119 pàgs., 1.850 PTA.

López, Andreu (et al.): *Jóvenes en una sociedad segmentada. Evaluación de la formación ocupacional*, col. «Edad y Sociedad», 2, 262 pàgs., 2.400 PTA.

Quintana Cabanas, José María: *Textos clásicos de pedagogía social*, col. «Educación Social», 9, 194 pàgs., 2.400 PTA.

EDITORIAL SAÓ

Gandia Silvestre, Marc: *Una aproximació al monestir de Santa Maria de la Vall-digna*, col. «Biblioteca Josep Giner», 4, 128 pàgs., 1.900 PTA.

Garcia-Arnau, Ramón: *Recull d'humanisme cristià*, 152 pàgs., 1.900 PTA.

Ruiz, Pedro: *Recull d'escrits. Universitat i compromís social*, 192 pàgs., 1.900 PTA.

EDITORIAL 7 I MIG

Hernández, Agustí: *Dues llunes somniantes*, pròleg d'Arantxa Bea, epíleg de Manel Alonso, col. «7 i Mig de Poesia», 24, 72 pàgs., 1.995 PTA.

Rodríguez i Mir, Antoni: *Nòmades*, pròleg de Gabriel Juan, col. «Quaderns Literaris», 9, 128 pàgs., 1.500 PTA.

Torremesora, Pep: *Déu també cull en primavera*, pròleg de Manel Alonso, col. «Quaderns Literaris», 8, 72 pàgs., 1.300 PTA.

EDITORIAL PRE-TEXTOS

Esteva, Jordi: *Viaje al país de las almas*, 152 pàgs., 3.800 PTA.

Ovidio: *Fábula de Ceix y Alcione*, col. «El pájaro solitario», 404, 68 pàgs., 1.300 PTA.

Villena, Luis Antonio de: *El ángel de la frivolidad y su máscara oscura. Vida, literatura y tiempo de Álvaro Retana*, col. «Textos y pretextos», 112 pàgs., 2.200 PTA.

TANDEM EDICIONS

Andrés Sorribes, Joan: *La forja de Lesseira*, col. «La Moto», 12, 300 pàgs., 1.200 PTA.

Associació Cultural Antoni Llidó (ed.): *Antoni Llidó. Epistolari d'un compromís*, col. «Tàndem de la Memòria», 6, 260 pàgs., 2.250 PTA.

Garí, Joan: *Un cristall habitat*, col. «Arguments», 8, 224 pàgs., 1.850 PTA.

Gisbert, Montse: *El bebé més dolç del món*, col. «Naixements», 2, 34 pàgs., 2.500 PTA.

Honneth, Axel: *Desintegració. Fragments per a un diagnòstic sociològic de l'època*, trad. de Gustau Muñoz, col. «Arguments», 9, 144 pàgs., 1.500 PTA.

Ricart Leal, Raquel: *Un mort al sindicat*, col. «La Moto», 11, 260 pàgs., 1.200 PTA.

EDICIONS TRES I QUATRE

Balaguer, Enric: *Ressonàncies orientals*, col. «La Unitat», 174, 226 pàgs.

Batlloori, Miquel: *Lingüística i etnologia al segle XVIII. Lorenzo Hervás*, Obra Completa, XIII, col. «Biblioteca d'Estudis i Investigacions», 30, 360 pàgs., 6.000 PTA.

Fuster, Joan: *Correspondència III. Ernest Martínez Ferrando*, ed. a cura de Vicent Alonso, 496 pàgs., 4.900 PTA.

Guinot, Enric: *Els fundadors del Regne de València* (2 vols.), col. «Biblioteca d'Estudis i Investigacions», 39 i 40, 1.250 pàgs.

Mira, Joan F.: *Ídols i tribus*, col. «La Unitat», 173, 225 pàgs.

Molins, Manuel: *Trilogia d'exilis*, col. «Teatre 3i4», 44, 364 pàgs.

Sagarra, Josep M. de: *Prosa 1: Paulina Buixareu. All i salobre*, Obra Completa, 6, 396 pàgs., 4.900 PTA.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Carbonell, Lorenzo; Satorre, Rosana; Llorens, Faraón: *Presentaciones Multimedia*, col. «Textos Docentes», s.n., 190 pàgs., 1.600 PTA.

Cazorla Quevedo, M.A.; Colomina Pardo, Otto; Compañy Rosique,

Patricia: *Internet para Universitarios*, col. «Textos Docentes», s.n., 96 pàgs., 900 PTA.

Colomina Castanyer, Jordi: *Dialectologia catalana*, col. «Biblioteca de Filologia Catalana», 7, 351 pàgs., 3.000 PTA.

Goldstein, Paul: *El copyright en la sociedad de información*, trad. de Marisa Llobregat, 162 pàgs., 2.900 PTA.

Gómez López, José Daniel: *Las baldosas cerámicas de Castellón*, 185 pàgs., 2.300 PTA.

Jaén i Urban, Gaspar: *D'aigua i obres hidràuliques a Elx*, 62 pàgs., 1.290 PTA.

Muñoz Baell, Irma María (et al.): *Primeras Lecciones de Signoescritura*, col. «Textos Docentes», s. n., 90 pàgs., 1.400 PTA.

Barcelona i Universitat Jaume I de Castelló), 470 pàgs., 4.450 PTA.

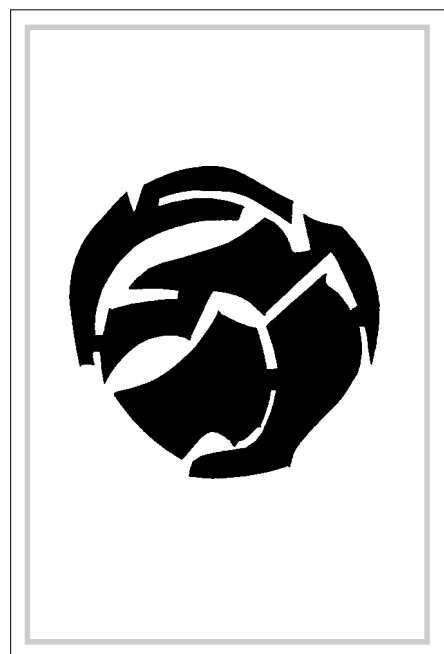
Diablotexto. Revista de crítica literaria, 4-5, 534 pàgs., 2.700 PTA.

Martines Pérez, Vicent: *L'edició filològica de textos*, col. «Biblioteca Lingüística Catalana», 24, 185 pàgs., 1.800 PTA.

Mirant-nos des de fora. 5ª biennial Martínez Guerricabeitia, 160 pàgs., 2.496 PTA.

Moragas Spà, M. de; Garitaonandia, C.; López, B. (eds.): *Televisión de proximidad en Europa. Experiencias de descentralización en la era digital*, col. «Aldea Global», 6 (coedició amb Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Jaume I de Castelló i Universitat Pompeu Fabra), 428 pàgs., 4.400 PTA.

Ortells Montón, Elena: *Ficción y no-ficción: la unidad literaria en la obra de*

Experimentals», 1, 86 pàgs., 1.000 PTA.

González, Elsa (ed.): *Ética y ecología. La gestión empresarial del medio ambiente*, col. «Economía i Gestió», s.n., 122 pàgs., 1.500 PTA.

Porcar Miralles, Margarita; Porcar Orihuela, Juan Luis (eds.): *Juan Porcar Montoliu. Obra completa*, col. «Biblioteca de les Aules», 9, 366 pàgs., 3.000 PTA.

PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Chillón Asensio, Albert: *Literatura y periodismo. Una tradición de relaciones promiscuas*, pròleg de Manuel Vázquez Montalbán, col. «Aldea Global», 5 (coedició amb Universitat Autònoma de

PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT JAUME I

Badenas, J.; García, P.; Gracia, I.; López, A.; Pla, F.; Sánchez, J.S.; Sanchiz, J. M. (eds.): *VIII Encuentros de Geometría Computacional*, col. «Treballs d'Informàtica i Tecnologia», 1, 418 pàgs., 3.500 PTA.

Fortuño Llorens, Santiago; Martínez Romero, Tomàs (eds.): *Actes del VII Congrés de l'Associació Hispànica de literatura medieval* (3 vols.), 1.428 pàgs., 9.750 PTA.

Garcia Belmonte, Germà; Bisquert, Juan; Hernández, Mª Jesús; Bal·le, Salvador; Mañosa, Lluís: *Introducció a l'experimentació*, col. «Ciències

Truman Capote, «Cuadernos de Filología. Anejo XXXII», 236 pàgs., 1.800 PTA.

Petrucci, Armando: *Escritura de la memòria i memòries de l'escrit. De l'ordre dels objectes escrits al desordre de l'escritura virtual*, col. «Arché», 4, 14 pàgs., 416 PTA.

Quilis Merin, Mercedes: *Orígenes de la lengua española*, col. «Cuadernos de Filología. Anejo XXIV», 374 pàgs., 2.910 PTA.

Saguntum, extra 2 («Actes del II Congrés del Neolític a la Península Ibèrica»), 620 pàgs., 7.000 PTA.

Zemon Davis, Natalie: *Mujeres de los márgenes. Tres vidas del siglo XVII*, col. «Feminismos», 54 (coedició amb Càtedra), 418 pàgs., 3.000 PTA.

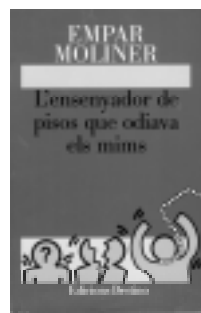
Nou de trinca

La concubina del rei
Els millors contes de
"Les mil i una nits"
373 pàgs.
21,5 x 13 cm.
Proa
Barcelona

Pedro Maestre
Alféreces Provisionales
199 pàgs.
22,5 x 14,5 cm.
Destino
Barcelona

Empar Moliner
L'ensenyador de pisos
que odiava els mims
229 pàgs.
23 x 14,5 cm.
Destino
Barcelona

Manuel Talens
La parábola de Carmen la Reina
373 pàgs.
22,5 x 15 cm.
Tusquets
Barcelona

Jesús E. Alonso
De la Safor
a la Cuba colonial
130 pàgs.
24 x 17 cm.
CEIC Alfons el Vell
Gandia

Carol Shields
El sopar d'en Larry
428 pàgs.
21,5 x 13,5 cm.
Edicions 62
Barcelona

Joan Triadú
La ciutat dels llibres
307 pàgs.
21,5 x 13,5 cm.
Proa
Barcelona

Jesús Jiménez
L'estructura sil·làbica del català
268 pàgs.
19,5 x 14 cm.
IIFV/PAM
València/Barcelona

Marc Antoni Adell
Rodant, rodant
231 pàgs.
21,5 x 13,5 cm.
Carena
València

NOVETATS EDITORIALS, 1999

Alemaný, Rafael (ed.):

Ausiàs March i el món cultural del segle XV,
col. «Symposia Philologica», 1, 378 pàgs.

Calaforra, Guillem:

Paraules, idees i accions. Reflexions «sociològiques» per a lingüistes,
col. «Biblioteca Sanchis Guarner», 48, 306 pàgs.

Jiménez, Jesús:

L'estructura sil·làbica del català,
col. «Biblioteca Sanchis Guarner», 49, 268 pàgs.

Bruguera, Jordi:

El vocabulari del Llibre dels fets del rei En Jaume,
50, 226 pàgs..

CARÀCTERS

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i cognoms:.....

Adreça:..... Població:..... País:.....

Codi Postal:..... Telèfon:..... e-mail:.....

Em subscric a la revista *Caràcters* per cinc números, a partir del número....., raó per la qual:

OPCIÓ A: Us tramet un xec per valor de 2.300 PTA. a nom de: Universitat de València. Revista *Caràcters*.

OPCIÓ B: Us adjunte fotocòpia de l'ingrés de 2.300 PTA., a nom de la revista *Caràcters*, en el compte corrent de la Universitat de València (Bancaixa, Urbana Sorolla de València: 2077-0063-51-3101204651).

Data:.....

Signatura

Envieu els justificants a: *Caràcters*. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Blasco Ibàñez, 32, 46010 València